

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedra

Smiltės Štaraitės,

V kurso, finansų ir mokesčių teisės

studijų šakos studentės

Magistro darbas

Pinigų plovimo prevencijos teisinis reguliavimas ir iššūkiai

Legal Regulation and Challenges of Money Laundering Prevention

Vadovas: Partnerystės prof. dr. Vitas Vasiliauskas

Recenzentas: Lekt. dr. Laurynas Balčiūnas

Vilnius

2022

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojami pagrindiniai pinigų plovimo prevencijos reguliavimo principai, reguliavimo sąsajos tarp tarptautinės, Europos Sąjungos ir nacionalinės teisės. Tarptautinės pinigų plovimo prevencijos rekomendacijos ir jų svarba susiduriant su prevencijos iššūkiais. Analizuojamas Lietuvos pinigų plovimo prevencijos statusas vertinant skirtingus tarptautinius matavimo metodus.

Pagrindiniai žodžiai: pinigų plovimo prevencija, prevencijos reguliavimas, pinigų plovimo prevencijos iššūkiai

This study analyses the main principles of anti-money laundering regulation and the regulatory interface between national, European Union and international law. International anti-money laundering recommendations and the role of international anti-money laundering guidelines in meeting the challenges of prevention. Analysis of Lithuania's anti-money laundering status in relation to different international measurement methods.

Key words: anti-money laundering, anti-money laundering regulation, anti-money laundering challenges

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	2
IŽANGA	3
1. Pinigų Plovimas	5
1.1. Pinigų plovimo samprata	5
1.2. Pinigų plovimo prevencija atskiruose sektoriuose	6
1.2.1. Pinigų plovimo prevencijos reguliavimas finansų įstaigose bei elektroninių pinigų įstaigose	7
1.2.2. Reguliavimas kitų pinigų plovimo prevenciją užtikrinančių subjektų pagal įstatymą veikloje.....	11
2. Reguliavimas nacionalinėje, Europos Sąjungos ir tarptautinėje teisėje.....	18
2.1 Europos Sąjungos pinigų plovimo prevencijos reguliavimas	18
2.2 Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos teisinis reguliavimas	20
2.3. Tarptautinių organizacijų pinigų plovimo prevencijos reguliavimas.....	23
2.3.1. Finansinių veiksmų darbo grupė.....	23
2.3.2. MONEYVAL.....	25
2.3.3. Bazelio komitetas ir „Transparency International“	26
2.3.4. Europos bankininkystės institucija (EBI).....	28
3. Pinigų plovimo prevencijos iššūkiai	34
3.1. Finansinių veiksmų darbo grupės rekomendacijų svarba susiduriant su iššūkiais.....	34
3.2 Realios prevencijos užtikrinimas prieš pažeidimų atsiradimą	40
3.3 Galutinio naudos gavėjo registro įtaka	42
3.4. Efektyvus viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimas	46
IŠVADOS	49
Šaltinių sąrašas.....	50

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Lietuvos rezultatai pagal tarptautinių organizacijų vertinimus	31
---	----

IŽANGA

Nagrinėjamos temos aktualumas. Pinigų plovimas tiek Lietuvoje tiek pasaulyje nuolat kinta, didėja pinigų plovimą atliekančių subjektų profesionalumas. Dėl šių priežasčių kartu stiprėja ir teisinis reglamentavimas, plėtėja rizikos vertinimo aspektai. Tačiau, vis dar yra susiduriama su pagrindiniais pinigų plovimo prevencijos iššūkiais, kurie yra susiję su sparčiai platančių pinigų plovimo būdų atsiradimu. Tam, kad būtų užtikrinta efektyvi pinigų plovimo prevencija tiek valstybėse, tiek tarptautiniu lygmeniu, turi būti sprendžiami ir vidiniai reglamentavimo iššūkiai siejami su bendradarbiavimu tarptautiniu lygmeniu. Be kita ko, norit pasiekti geriausių rezultatų reikia nuolat tobulinti teisinę sistema, įpareigotų subjektų kompetenciją bei stiprinti ryšį tarp viešojo ir privataus sektorių, kuomet yra susiduriama su problemų sprendimu užtikrinant aukštą pinigų plovimo prevencijos lygį. Pinigų plovimo prevencijos užtikrinimas neturėtų būti orientuotas tik į privalomą teisinę bazę, valstybei siekiant lyderiauti prevencijos įgyvendinime svarbu įgyvendinti papildomus aspektus, kurie gali būti išreikšti rekomendacijų, gairių formatais.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas išnagrinėti pinigų plovimo sampratą, reglamentavimą, procedurų taikymą skirtingiems įstatymuose numatytiems subjektams, apibrėžti kylančias problemas, aptarti naujai sukurtas alternatyvas, kurių tikslas užtikrinti pinigų plovimo prevencijos efektyvumą.

Darbo uždaviniai. Siekiant šio darbo tikslo, keliami tokie uždaviniai:

- 1) Atskleisti subjektų, kuriems yra taikomas pinigų plovimo prevencijos reglamentavimas spektrą, kokį vaidmenį šie subjektai atlieka.
- 2) Išnagrinėti, kaip siejasi Lietuvos pinigų plovimo reguliavimas su Europos Sąjungos reguliavimu.
- 3) Atskleisti kokią poziciją užima Lietuva pagrindiniuose tarptautiniuose pinigų plovimo prevencijos reitinguose.
- 4) Nustatyti pagrindinius iššūkius su kuriais yra susiduriama pinigų plovimo prevencijoje ir kaip būtų galima tokius iššūkius įveikti.

Tyrimo objektas. Pinigų plovimo prevencija, efektyvios prevencijos įgyvendinimo iššūkiai.

Tyrimo metodai. Tiriant temą buvo naudojami šie metodai: sisteminis – naudojant sisteminį metodą atskleidžiamos pinigų plovimo prevencijos problemos ir analizuojami jų sprendimo būdai; lingvistinis – naudojamas atskleidžiant aktualių sąvokų sampratą analizuojant sąvokas skirtinguose įstatymuose; lyginamasis – lyginami Lietuvos pasiekimai skirtingų tarptautinių organizacijų vedamų rezultatų kontekste; istorinis metodas – naudojamas atskleidžiant pinigų plovimo ištakas; teisės aktų analizė – analizuojami įstatymai, direktyvos.

Darbo originalumas. Atkreipiant dėmesį į tai, kad pinigų plovimo prevencijos tema Lietuvos moksliniuose tyrimuose nėra dažna, šiame magistriniame darbe pateikiama plati analizė, kuri apima pinigų plovimo prevenciją tarptautinėse organizacijose, Europos Sąjungoje, taip pat ir Lietuvoje. Darbe atskleidžiama, kaip pasaulinė plovimo prevencijos struktūra atsispindi Lietuvos perspektyvoje, kaip ir kokius įsipareigojimus taikome, kiek daroma papildomų veiksmų bei kaip, toks prevencijos taikymas vertinamas tarpvalstybiniuose reitinguose 2021 metais.

Svarbiausi šaltiniai. Nagrinėjant magistro temą pagrindiniai šaltiniai, kuriais buvo remtasi yra: Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas, 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/843, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos ir iš dalies keičiamos direktyvos 2009/138/EB ir 2013/36/ES, 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB, TATF rekomendacijos, Lietuvos banko analizės ir tyrimai.

1. Pinigų Plovimas

Šiame skyriuje bus pateikiama pinigų plovimo samprata įstatymų ir literatūros perspektyvoje, taip pat, išnagrinėsime finansinių įmonių ir kitų įpareigotųjų subjektų, kuriems taikomos pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos užtikrinimo pareigos. Pateikiami šių subjektų apibrėžimai, svarba bei jas prižiūrinčių institucijų sąrašai.

1.1. Pinigų plovimo samprata

Norint išsiaiškinti pinigų plovimo sampratą ir suprasti šio teisės pažeidimo svarbą reikia suprasti tiek literatūrinę šios sąvokos sampratą, tiek ir įtvirtintas sąvokas Lietuvos teisės aktuose bei Europos Sąjungos direktyvose. Užsienio literatūroje apibrėžiant pinigų plovimo sąvoką iš pradžių rasime kompleksinį sampratos aiškinimą atsižvelgiant į pinigų plovimo ekonominę prasmę tam, kad būtų galima specifiškai apibrėžti pinigų plovimą teisės pažeidimo perspektyvoje. Minima tai, kad pinigų plovimas susijęs su slėpimo priemonėmis, kuriomis finansiniai srautai yra atskiriami nuo jų tikrosios kilmės, tam kad pinigai įgytų realią perkamąją galią. Iš esmės pinigų plovimu siekiama nuslėpti faktą, kad pinigai yra gauti iš nusikalstamos veiklos, įtraukiant pinigus į finansų sistemą, per kurią jie tampa teisėti ir neturi jokio akivaizdaus ryšio su neteisėtais veiksmais (Reuter ir Truman, 2004, 1 – 6 p.). Vienas iš pinigų plovimo veiklos tikslų yra iš nusikalstamos ar neteisėtos veiklos gaunamą neteisėtą likvidumą perkelti į lėšas, kurios taptų teisėtomis, t. y. be pėdsakų, kurie gali lėšas susieti su pagrindiniais padarytais teisės pažeidimais, gali būti skirtos vartojimui, santaupoms ar investicijoms į teisėtus sektorius arba reinvesticijoms į nelegalias rinkas. Pinigų plovimo tikslų įgyvendinime įvertinamas baismės ir tikėtinos naudos santykis (atėmus konkrečios pinigų plovimo veiklos ekonomines sąnaudas). Taigi, kokią naudą gauna subjektas užsiimantis pinigų plovimu? Pagrindiniai atsakymai, remiantis *Reuter ir Truman*, būtų:

- ekonominė vertė paverčiant perkamosios galios likvidumą iš įvairių nusikalstamų veikų;
- galimybė padidinti savo legalizuotų pinigų skverbimąsi į legalią ekonominę rinką;
- bei galimybė didinti subjektų vykdančių neteisėtą veiką įsiliejimą į rinką.

Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gegužės 30 d. direktyva 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos ir iš dalies

keičiamos direktyvos 2009/138/EB ir 2013/36/ES (toliau – **penktoji PP/TF prevencijos direktyva**) pinigų plovimas apibūdinamas, kaip tokie tyčiniai veiksmai, kurie yra susiję su dalyvavimu, bendrininkavimu, pasikėsiniu įvykdyti ir pagalba, kurstymu, palankesnių sąlygų sudarymu bei patarimai vykdant turto konversijų arba perdavimu siekiant nuslėpti arba užmaskuoti neteisėtą turto kilmę ar siekiant padėti kokiam nors asmeniui kuris dalyvauja tokioje veikloje, turto tikrojo pobūdžio, šaltinio, vietos, disponavimo judėjimo, teisių į turta slėpimas arba užmaskavimas, turto įsigijimas, turėjimas arba naudojimas, jo gavimo metu, žinant, kad aukščiau išvardintas turtas yra gautas iš nusikalstamos veiklos arba dalyvaujant tokioje veikloje. Nacionalinėje teisėje pinigų plovimo sąvoka yra apibrėžiama Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas ((1997) (toliau – **PPITFPI**). Minėtame įstatyme pinigų plovimo samprata šiek tiek kitokia nei penktojoje PP/TF prevencijos direktyvoje - platesnė, vietoje nusikalstamos veiklos – nusikalstama veika, kas yra platesnė sąvoka, nes apima ne tik veikimą, bet ir neveikimą. Taip pat, PPITFPI nurodomoje pinigų plovimo sąvokoje, nėra paminėta pagalba, kurstymas, palankių sąlygų sudarymas, patarimai atliekant nusikalstamą veiką susijusią su pinigų plovimu. Tačiau taip yra todėl, kad Lietuvos Respublikoje nusikalstamos veikos atlikimas esant bendrininkavimui aiškinamas remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu (2000), (toliau – **Baudžiamasis kodeksas**). Baudžiamajame kodekse bendrininkavimas apima tiek pagalbą, palankių sąlygų sudarymą, patarimus - kai veiką padaręs asmuo veikė kaip padėjėjas (Baudžiamojo kodekso 24 str. 6 d.), tiek ir kurstymą – kai nusikalstamą veiką atlikęs asmuo veikė kaip kurstytojas (Baudžiamojo kodekso 24 str. 5 d., 2000). Atsižvelgus į šiuos aspektus būtų tinkama teigti, jog pinigų plovimo samprata, Lietuvos Respublikos įstatymuose nors ir suformuluota, kaip trumpesnę, tačiau turi platesnę reglamentavimo sritį.

1.2. Pinigų plovimo prevencija atskiruose sektoriuose

Pinigų plovimo prevencija yra taikoma atskiriems subjektams skirtingai, numatomi skirtingi reikalavimai ir skirtingas reguliavimas užtikrinant įstatyme nustatytų pareigų atlikimą. Kadangi, skirtingi subjektai nešą skirtingo dydžio riziką, skiriasi jų padėtis rinkoje, verslas vykdomas su skirtingais klientais. Dėl šiuo priežasčių neįmanoma taikyti visiems pinigų plovimo prevenciją turintiems užtikrinti subjektams vienodo reguliavimo. Norint toliau tęsti darbo analize, gerai suprasti pinigų plovimo prevencijos tikslus, jų įgyvendinimą ir iššūkius

būtina kompleksiškai išsiaiškinti ir suprasti, kodėl ir kaip skirtingiems rinkos subjektams yra taikomas skirtingas reguliavimas. Toliau bus konkrečiau analizuojamas finansinių įstaigų bei kitų įpareigotųjų subjektų pagal PPITFPĮ reguliavimas užtikrinant tinkamą pinigų plovimo prevencijos taikymą.

1.2.1. Pinigų plovimo prevencijos reguliavimas finansų įstaigose bei elektroninių pinigų įstaigose

Finansų įstaigos PPITFPĮ apima labai platų subjektų spektrą, todėl iš pradžių reikia išsiaiškinti kas patenka į tokių finansų įstaigų sąrašą ir kokie įstatymai numato subjektų sampratą. Taigi, finansų įstaigos pagal PPITFPĮ yra:

- *kredito įstaiga* tai tokia Lietuvos Respublikoje veikianti įstaiga ar įmone (arba padalinys, kuris turi licencija verstis ir verčiasi indėlių ir kitų grąžintų lėšų priėmimu ir neprofesionalių rinkos dalyvių ir piniginių paskolų teikimu, turinti teisę verstis dalies ar visų kitų pagal Lietuvos Respublikos finansinių įstaigų įstatymą (2002), (toliau – **FĮĮ**) finansinių paslaugų teikimu, priimančis su tuo susijusią riziką ir atsakomybę (FĮĮ 2 str. 23 d.);
- *finansų įmonė*, tai įmonė Lietuvos Respublikoje arba užsienio valstybės įmonės padalinys, kuris veikia pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, kurie nustato finansinių paslaugų teikimą ir finansų įstaigų veiklą ir verčiasi viena ar daugiau FĮĮ nurodytuose punktuose atitinkančiomis finansinių paslaugų teikimo veiklomis (FĮĮ 2 str. 7 d.);
- *mokėjimo įstaiga*, tai juridinis asmuo, kuriam yra išduota mokėjimo įstaigos licencija ar mokėjimo įstaigos ribota licencija¹ (Lietuvos Respublikos mokėjimo įstaigų įstatymas (2009), 2 str. 4 d.), taip pat, PPITFPĮ nurodoma, jog į šią sąvoką patenka ir tos mokėjimo įstaigos, kurių buveinė yra kitoje Europos sąjungos ar Europos ekonominės erdvės valstybėje narėje teikiančioje paslaugas Lietuvos Respublikoje per tarpininkus - fizinius ar juridinius asmenis;

¹ Toliau, tai atvejais, kai šiame darbe bus kalbama apie mokėjimo įstaigų licenciją ir mokėjimo įstaigos ribotą licenciją bei elektroninių pinigų įstaigos licenciją ir elektroninių pinigų įstaigos ribotos veiklos licencija, kartu, kaip ir EPIEPIĮ, bus vartojama bendra sąvoka „licencija“.

- *elektroninių pinigų įstaiga*, šios sąvokos apibrėžimas nurodytas Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymo Nr. XI-1868 pakeitimo įstatyme, (2018), (toliau – **EPIEPIĮ**), pagal įstatymą, tai yra akcinė bendrovė (toliau – **AB**) arba uždaroji akcinė bendrovė (toliau – **UAB**), kuriai yra išduota elektroninių pinigų įstaigos licencija, kuria suteikiama teisė leisti elektroninius pinigus Lietuvos Respublikoje ir (arba) kitose Europos sąjungos ar Europos ekonominės erdvės valstybėse narėse (EPIEPIĮ 2 str. 2 d.), taip pat, tos elektroninių pinigų įstaigos, kurių buveinė yra kitoje Europos sąjungos ir Europos ekonominės erdvės valstybėje narėje, tačiau teikiančios paslaugas Lietuvos Respublikoje per tarpininkus - fizinius ar juridinius asmenis;
- *valiutos keityklos operatoriai*, tai Lietuvos Respublikoje įsteigti juridiniai asmenys, užsienio valstybėje įsteigti juridiniai asmenys arba kitos organizacijos padaliniai, kurie valdo valiutos keityklą/keityklas, ar Europos ekonominės erdvės valstybėje įsteigta finansų įmonė, kuri valiutos keitimo paslaugas teikia neįsteigusi padalinio Lietuvos Respublikoje ir yra įrašyta į valiutos keityklų operatorių sąrašą Lietuvos Respublikos valiutos keityklos operatorių įstatymo nustatyta tvarka (Lietuvos Respublikos valiutos keityklos operatorių įstatymas, 2014) 3 str. 6 d.
- *sutelktinio finansavimo platformų operatoriai*, tai juridinis asmuo, kuris administruoja sutelktinio finansavimo platformą (informacinė sistema, kuria naudojantis yra vykdomas sutelktinis finansavimas). Taip pat, į šią sąvoką patenka ir kitose Europos sąjungos ir Europos ekonominės erdvės valstybėse narėse įsteigtas investicinių paslaugų teikėjas jeigu investicinių paslaugų teikėjo licencija suteikia teisę teikti investicines paslaugas, toks teikėjas gali ir neturėti juridinio asmens statuso (Lietuvos Respublikos sutelktinio finansavimo įstatymo (2016)., 2 str. 6 d., 8 d.). Be to, PPITFPI nurodoma, kad sutelktinio finansavimo platformos samprata, gali būti ir ta, kuri yra nurodoma 2020 m. spalio 7 dienos Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2020/1503 dėl Europos sutelktinio finansavimo paslaugų verslo teikėjų, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2017/1129 ir Direktyva (ES) 2019/1937, nurodoma, kad sutelktinio finansavimo paslaugų teikėjas yra juridinis asmuo, kuris teikia sutelktinio finansavimo paslaugas, o tokios paslaugos pagal minėtą reglamentą yra investuotojų ir projektų savininkų verslo finansavimo interesų suderinimas naudojant sutelktinio finansavimo platformą, kurios veiksmi apima tarpininkavimą teikiant paslaugas arba

projektų savininkų arba specialiosios paskirties įmonės išleistų perleidžiamųjų vertybinių popierių ir sutelktinio finansavimo tikslais naudojamų priemonių platinimą, tačiau, tokie sutelktinio finansavimo platformų operatoriai, kurių samprata yra aiškinama, konkrečiai per minimą reglamentą, turi būti įsteigti Lietuvos Respublikoje, kitu atveju, aiškinant sampratą, reikia vadovautis Lietuvos Respublikos įstatymų nurodyta sąvoka;

- *tarpusavio skolinimo platformų operatoriai*, tai juridinis asmuo, išskurus pelno nesiekiantį juridinį asmenį, kuris administruoja tarpusavio skolinimo platformą – administruojama informacinė sistema, per kurią yra vykdomas tarpusavio skolinimasis, kuomet paskolos davėjas teikia arba įsipareigoja suteikti kreditą kredito gavėjui (Lietuvos Respublikos su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymas (2016), 3 str. 28 d., 29d., 31 d.);
- *draudimo įmonės*, tokios draudimo įmonės, kurios yra gavusios draudimo veiklos licenciją bei kurios vykdo gyvybės draudimo veiklą (turtinių interesų, susijusių su fizinio asmens gyvybe ir (ar) kapitalo kaupimu, kai mokamos išmokos dėl apdraustojo mirties) (Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas (2013), 2 str. 33 d.) taip pat, draudimo brokerių įmonės vykdančios su gyvybės draudimu susijusią tarpininkavimo veiklą, taip pat investicinės kintamojo kapitalo bendrovės ir informuotiesiems investuotojams skirti kolektyvinio investavimo subjektai ir tik šiuos subjektus vykdančios valdymo įmonės (PPITFPI 2 str. 7 d.),

taip pat, į subjektų sąrašą patenka ir aukščiau išdėstytų užsienio finansų įstaigų filialai, kurie yra įsteigti Lietuvos Respublikoje.

Išsiaiškinus, kokie subjektai yra finansų įstaigos pagal PPITFPI, galime toliau tęsti nagrinėjimą, koks yra įstatymų reguliavimas užtikrinat pinigų plovimo prevenciją finansų įstaigose.

Pinigų plovimo prevencijos tikslams užtikrinti yra labai svarbus aiškus reguliavimas, kaip finansų rinkos dalyviai, kurie turi pareigą pagal įstatymus turi įgyvendinti savo veiklą. Veiklos įgyvendinimo metu svarbu taikyti teisės aktus teisingai ir rūpestingai, tam kad būtų tinkamai užtikrinama pinigų plovimo prevencija. PPITFPI yra pagrindinis šaltinis ir priemonė,

kuria reikia vadovautis finansų įstaigoms įgyvendinant pinigų plovimo prevenciją, šio įstatymo reguliavimas kyla iš Europos sąjungos aktų, kurie reguliuoja pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos priemonių taikymo užtikrinimą. Įstatymas reguliuoja ir apibrėžia, kaip turi būti elgiamasi ir kokių veiksmų imamasi tiek dar prieš užmezgant dalykinius santykius – verslo, profesinius ar komercinius kliento ir finansų įstaigų ar kitų įpareigotųjų subjektų santykiai, susiję su jų profesinėmis veiklomis, kurios minėti subjektai užmezgimo momentu buvo numatyta tęsti tam tikrą laiko tarpą (PPITFPI 2 str. 3 d.), tiek jau ir pradėjus dalykiniu santykius su klientais. Tačiau skirtingi subjektai dėl savo ūkinės veiklos gali turėti ir turi skirtingą rizikos lygį, todėl, atitinkamai, reguliavimas įstatymuose skirtingiems įgaliotiesiems subjektams yra skirtingas. Todėl įstatymų leidėjas reguliuodamas pinigų plovimo užtikrinimą nurodo priemonės, kaip reikia finansų įmonės ir kiti įpareigotieji subjektai turi elgtis taikydami pinigų plovimo prevencijos priemones. Taigi, pirmieji žingsniai, kuriuos turi atlikti finansų įmonės ir kiti įpareigotieji subjektai yra kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymas. Svarbu turėti omenyje tai, kad kliento tapatybės nustatymo reguliavimas skiriasi tais atvejais, kai klientas dalyvauja fiziškai ir tais kai fiziškai nedalyvauja. Taip pat, kaip ir minėta, reikia atsižvelgti į kliento rizikos pobūdį, į tuos atvejus, kada galima taikyti supaprastintą tapatybės nustatymą, įprastą tapatybės nustatymą arba sustiprintą tapatybės nustatymą. Reikia suvokti, kad pinigų plovimo prevencijos užtikrinimas yra kompleksinis darbas ir neapsiriboja tik kliento tapatybės nustatymu net ir tuo metu, kai atrodo, jog klientas nėra didelės ar padidintos rizikos. Dėl šių priežasčių turi būti taikoma nuolatinė kliento priežiūra, sandorių stebėseną, o esant įtartinoms operacijoms ir informavimas dėl galima ar esamo pažeidimo atsakingoms institucijoms. Tačiau, net ir įvykdžius informavimo pareigą su ja ateina ir kitos reguliavimo taisyklės, tokios, kaip informacijos dėl įtartinos operacijos laikymas paslapyje, tam, kad per tą laiko tarpą, kuomet atsakingos institucijos atlieka savo rizikos vertinimą ir tyrimą – būtų užtikrinamas nesikeičianti kliento elgsena, kad kliento veiksmai išliktų tokie patys, nepriklausomai ar jis nežinotų apie perduotą informaciją atitinkamoms institucijoms. Tai yra svarbu dėl tos priežasties, kad būtų galima tinkamai atlikti vertinimą ar buvo atliekamas ar bandytas atlikti pinigų plovimas.

Prie didžiosios dalies finansų įstaigų priežiūros subjektų veiklos reguliavimo prisideda Lietuvos bankas, kuris yra atsakingas už juridiniams ir fiziniams asmenims skirtų nurodymų patvirtinimą, konsultacijų teikimą, kurių pagrindu prižiūrimas pinigų plovimo ir (ar) teroristų

finansavimo prevencijos užtikrinimas (PPITFPI 4 str. 1 d.). Taip pat, Lietuvos bankas, atlikdamas minėtų subjektų priežiūrą bendradarbiauja ir keičiasi informacija kartu su Finansinių nusikaltinamų tyrimo tarnyba (toliau – FNTT). Tačiau, dveji subjektai iš „finansų įstaigų“ apibrėžimo nepatenka, po Lietuvos banko reguliavimu, tarpusavio skolinimosi platformų operatoriams ir finansų įmonėms nurodymus ir metodologinę informaciją teikia FNTT (PPITFPI 4 str. 9 d.). FNTT turi plačią kompetenciją pinigų plovimo prevencijos užtikrinimo reguliavime, palyginus su kitomis institucijomis, FNTT atsakinga tiek už pinigų plovimo prevencijos priemones, jų įgyvendinimą ir su jais susijusiais veiksmais, tiek su bendradarbiavimu tarp institucijų nacionaliniu ir Europos lygmeniu.

Taigi, visi paminėti subjektai, kurių veiklos spektras yra plačiai reglamentuojamas skirtingais įstatymais, yra atidžiai prižiūrimi atsakingų institucijų, prižiūrimas pinigų plovimo prevencijos priemonių įgyvendinimas. Tačiau be Lietuvos banko pagrindinis ir plačiausias vaidmuo atitenka FNTT.

1.2.2. Reguliavimas kitų pinigų plovimo prevenciją užtikrinančių subjektų pagal įstatymą veikloje

Pinigų plovimo prevencijos užtikrinime svarbu atkreipti dėmesį į ne tik viršuje išvardintus subjektus, kurie turi taikyti įstatymuose nustatytus reikalavimus, tam kad užtikrintų tinkamą prevenciją, užkirstų kelią galimiems teisės pažeidimams ir padėtų atitinkamoms priežiūrai vykdančioms institucijoms išsiaiškinti disponuojamų pinigų kilmę, bet ir įpareigoti kitus subjektus – „kiti įpareigotieji subjektai“, kurie nėra finansinės įstaigos savo veikloje vykdyti klientų pažinimą ir taip prisidėti prie pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimo. Kadangi neteisėtais būdais įgytų pinigų „išplovimas“ dažnai gali būti susijęs ir su grynų pinigų įnešimu, atsiskaitymų už tam tikras paslaugas, PPITFPI yra nurodyti subjektai, kurie, atitinkamai atvejais, turi atidžiau atkreipti dėmesį į savo klientus, ar asmenis, su kuriais yra sudaromi, vykdomi sandoriai. Toks įpareigotųjų subjektų sąrašas, kuris taip pat yra ir baigtinis, nurodytas tame pačiame įstatyme, kuris reglamentuoja ir finansinių įstaigų pareigas atliekant užtikrinant

prevencijos įgyvendinimą. Dėl šių priežasčių, toliau darbe bus išskirti atitinkami subjektai ir argumentai, kodėl būtent yra svarbu šiuos subjektus įtraukti į pinigų plovimo prevencijos užtikrinimą.

Prie kitų įpareigotųjų subjektų pagal PPITFPI yra priskiriami:

1. Auditoriai, kurie audito veikla verčia si savarankiškai, ar audito įmonės, toliau, kartu bus vadinami – auditoriais (PPITFPI 2 str. 10 d.). Už auditorių tinkamą pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimą ir pareigų nustatymą atsakingi Lietuvos auditorių rūmai, kurie patvirtina auditoriams skirtus nurodymus, taip pat, prižiūri auditorių veiklą, kuri yra susijusi su pinigų plovimo prevencijos priemonių įgyvendinimu, be to, teikia auditoriams konsultacijas šioje srityje (PPITFPI 4 str. 6 d.). Be kita ko, auditoriai privalo palaikyti santykius su FNTT (PPITFPI 4 str. 9 d.). Auditoriai turi didelę svarbą atlikdami vaidmenį tikrinant įmonės pateiktą finansinę informaciją. Atlikus įmonei auditą savotiškai yra prisidedama prie atitinkamos įmonės patikimumo didinimo, taip yra todėl, kad auditoriai turi ypatingą galimybę susipažinti su įmonės veikla iš arčiau.
2. Antstoliai ir antstolio atstovai, jų nurodymus patvirtina Lietuvos antstolių rūmai, tai pat prižiūri veiklą, kuri yra susijusi su pinigų plovimo prevencija, jos įgyvendinimu ir vykdo konsultacijas (PPITFPI 4 str. 7 d.). Antstoliai, taip pat, privalo palaikyti santykius su FNTT. Antstolio svarba pinigų plovimo prevencijoje pasireiškia tiek užtikrinant teismo sprendimų vykdymą, tiek neteisminių procedūrų metu įgyvendinant savo darbo funkcijas. Antstolis, vykdydamas savo turimus įgaliojimus turi teisę disponuoti asmens, dėl kurio priimtas teismo sprendimas, turtu.
3. Buhalterinės apskaitos ar mokesčių konsultavimo paslaugas teikiančios įmonės ir šias paslaugas savarankiškai teikiantys asmenys, taip pat asmenys, kurie, vykdydami savo pagrindinę verslo arba profesinę veiklą, įsipareigoja tiesiogiai arba per kitus asmenis, su kuriais tas kitas asmuo yra susijęs, teikti materialinę pagalbą, paramą ar patarimus mokesčių klausimais toliau darbe vadinamos buhalterinėmis apskaitos ar mokesčių konsultavimo paslaugas teikiančiomis įmonėmis (PPITFPI 2 str. 10 d.). Įmonės ar asmenys turintys teisę teikti buhalterinę apskaitą ar mokesčių konsultavimą taip pat turi prieigą prie apskaitos ar konsultavimo subjekto vidinių dokumentų. Nors ir šios srities atstovai yra

laisvai samdomi rinkos dalyviai, atlikdami savo veiklą, turi vadovautis PPITFPĮ užtikrindami pinigų plovimo prevenciją.

4. Notarai, notaro atstovai ir teisę atlikti notarinius veiksmus turintys asmenys, (*ties veikiantys kliento vardu ir jo naudai, tiek ir padedantys klientui planuoti ar atlikti nekilnojamojo turto ar įmonių pirkimo ar pardavimo, klientų pinigų, vertybinių popierių ar kito turto valdymo, banko ar vertybinių popierių sąskaitų atidarymo ar valdymo, įnašų, reikalingų juridiniams asmenims ir kitoms organizacijoms įsteigti, veikti ar valdyti, organizavimo, patikos ar bendrovių steigimo ir administravimo paslaugų teikėjų atsiradimo arba sukūrimo, veikimo ar valdymo sandorius ir (ar) su jais susijusius sandorius* – PPITFPĮ 2 str. 10 d. 4 p.). Nusikalstamu būdu įgytus pinigus siekiama įtraukti į atitinkamą finansų sistemą tam, kad piniginės lėšos atrodytų teisėtos. Todėl sėkmingai paslėpus nusikalstamu būdu įgautas lėšas, jos atrodo kaip teisėtais būdais įgyti pinigai ar kitas turtas. Tam, kad būtų vykdomas neteisėtų lėšų investavimas į teisėtą verslą, turtą ar kitus objektus, asmeniui, kuris yra pinigų plovimo subjektas, gali tekti tokius sandorius įregistruoti notarine forma, pvz.: nekilnojamojo turto pirkimas. Dėl šių priežasčių, notarai gali potencialiai susidurti su riziką dėl pinigų plovimo keliančiais klientais.
5. Advokatai ir advokatų padėjėjai, (*ties veikiantys kliento vardu ir jo naudai, tiek ir padedantys klientui planuoti ar atlikti nekilnojamojo turto ar įmonių pirkimo ar pardavimo, klientų pinigų, vertybinių popierių ar kito turto valdymo, banko ar vertybinių popierių sąskaitų atidarymo ar valdymo, įnašų, reikalingų juridiniams asmenims ir kitoms organizacijoms įsteigti, veikti ar valdyti, organizavimo, patikos ar bendrovių steigimo ir administravimo paslaugų teikėjų atsiradimo arba sukūrimo, veikimo ar valdymo sandorius ir (ar) su jais susijusius sandorius* - PPITFPĮ 2 str. 10 d. 4 p.). Advokatai bei advokatų padėjėjai, taip pat, turi išskirtinę prieigą prie asmenų, kurie yra klientai, ar potencialūs klientai, duomenų, informacijos, kuri galėtų būti reikšminga įtariant pinigų plovimo prevencijos pažeidimus.
6. Patikos ar bendrovių steigimo ar administravimo paslaugų teikėjai, (kurių veikla nėra priskiriama auditoriams, įmonėms, kurios teikia buhalterinės apskaitos arba mokesčių konsultavimo paslaugas, notarams ir asmenims, turintiems teisę atlikti notarinius veiksmus, advokatams bei advokatų padėjėjams) (PPITFPĮ 2 str. 10 d. 5 p.). Patikos ar bendrovių steigimo ar administravimo paslaugų teikėjai atlieka svarbų vaidmenį ekonomikoje, kaip finansiniai tarpininkai, užtikrinantys svarbų ryšį tarp finansų įstaigų ir

kai kurių jų klientų. Patikos ar bendrovių steigimo ar administravimo paslaugų teikėjai dalyvauja kuriant ir administruojant daugumą teisinių asmenų ir susitarimų. Dažnai yra teikiama pagalba klientams valdant jų finansinius klausimus, dėl šių priežasčių gali būti daroma įtaka sandorių srautams finansų sistemoje.

7. Asmenys, kurie verčiasi ūkine komercine veikla, apimančia prekybą turtu, kurio vertė lygi arba viršija 10 000 eurų, jeigu atsiskaitoma grynaisiais pinigais (PPITFPĮ 2 str. 10 d. 6 p.) į šią kategoriją patenka asmenys besiverčiantys prekyba brangakmeniais, tauriaisiais metalais, kilnojamosiomis kultūros vertybėmis, antikvariniais daiktais ar kitu turtu, kurio vertė lygi arba viršija 10 000 eurų ar ją atitinkančią sumą užsienio valiuta, nesvarbu, ar sandoris atliekamas vienos, ar kelių susijusių operacijų metu, kai yra atsiskaitoma grynaisiais pinigais. Dėl tam tikrų turimų savybių, taurieji metalai tampa patrauklūs pirkiniai asmenims dalyvaujantiems pinigų plovimo procese (E. Mathias ir B. Feys, 2014):
 - 7.1. Tiek taurieji mineralai, tiek brangakmeniai bei kiti antikvariniai daiktai turi savybių, dėl kurių gali tapti paklausūs nusikalstamu būdu įgytų piniginių lėšų *investavimui*.
 - 7.2. Taurieji metalai turi didelę *vertę rinkoje*, pavyzdžiui, deimantai gali būti vertingi, lyginant su jų svorio ir kainos stabilumo santykiu.
 - 7.3. Taip pat, taurieji metalai yra kompaktiški, todėl nėra sudėtinga juos *gabenti kontrabandos būdu* – tarkime, auksą lengva išlydyti ir išlieti į bet kokią formą.
 - 7.4. Prekyba dažnai vykdoma *grynaisiais pinigais*, dėl lengvos apyvartos visame pasaulyje gali būti naudojami kaip viena iš valiutos formų.
 - 7.5. *Beveik neįmanoma atsekti*, jie neturi kvapo, todėl juos sudėtinga aptikti gabenant kontrabandos būdu.
 - 7.6. *Anonimiškumas*, nereikalaujamas papildomas įstatymų registravimas.
8. Azartinius lošimus ir loterijas organizuojančios bendrovės. (PPITFPĮ 2 str. 10 d. 7 p.) Įmonės, kurios vykdo azartinius lošimus kontaktiniu būdu yra pažeidžiamas subjektas dėl klientų disponuojamų grynujų pinigų. Tuo tarpu, internetinių lošimų organizatoriai, kurie savo veiklą vykdo nekontaktiniu būdu, taip pat turi užtikrinti pinigų plovimo prevenciją, dėl potencialiai nusikalstamu būdu įgytų piniginių lėšų disponavimo, kai iš nusikalstamos veiklos gautos pajamos naudojamos dalyvauti azartiniuose lošimuose ar loterijose.
9. Uždaro tipo investicinės bendrovės. (PPITFPĮ 2 str. 10 d. 8 p.) Gali būti aktualus subjektai asmenims, kurie nusikalstamu būdu įgytas lėšas investuoja, pasitelkdami tokio tipo įmones.

10. Nekilnojamojo turto agentai, tiek veikiantys kliento vardu ir jo naudai, tiek ir padedantys klientui atlikti nekilnojamojo turto pirkimo ar pardavimo sandorius ir (ar) su jais susijusius sandorius, taip pat teikiantys tarpininkavimo paslaugas išnuomojant nekilnojamąjį turtą, tačiau tik sandoriams, kurių mėnesinis nuomos mokestis yra lygus arba viršija 10 000 eurų ar jį atitinkančią sumą užsienio valiuta. (PPITFPĮ 2 str. 10 d. 9 p.) Nekilnojamojo turto agentai, turėdami profesinės patirties žino, kaip vyksta nekilnojamojo turto sandoriai, gali atpažinti ir įvertinti, ar nukrypimai nuo įprastų nekilnojamojo turto rinkos kainų gali reikšti padidėjusią kovos su pinigų plovimu riziką.
11. Virtualiųjų valiutų keityklų operatoriai. (PPITFPĮ 2 str. 10 d. 10 p.) Virtualiosios valiutos keitykla, kaip subjektas, gali kelti riziką pinigų plovimo prevencijos užtikrinime, kadangi, už komisinį mokestį klientas gali pasinaudoti virtualiosios valiutos keitimu į ne virtualią valiutą ar kitos formos virtualiąją valiutą, taip pat, jau ir prieš tai minėtus tauriuosius metalus bei atvirkščiai. Virtualiųjų valiutų keityklos paslaugomis, gali pasinaudoti subjektai, kurių tikslas pinigų plovimo būdu išsikeisti neteisėtais būdais turimas lėšas.
12. Depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatoriai. (PPITFPĮ 2 str. 10 d. 11 p.) Nuo aukščiau paminėto subjekto – virtualiųjų valiutų keityklų operatorių skiriasi tuo, kad depozitinių virtualiųjų valiutų operatoriai disponuoja tik kitų fizinių ar juridinių asmenų arba kitos organizacijos asmenims nuosavybės, patikėjimo ar kitais pagrindais priklausančias lėšas (Lietuvos Respublikos indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymas (2002), 2 str. 5 d.).
13. Asmenys, kurie verčiasi ūkine komercine veikla, apimančia prekybą meno kūriniais ir (ar) tarpininkavimo veiklą prekybos meno kūriniais srityje (įskaitant galerijas ir aukcionų namus), jeigu sandorio vertė lygi arba viršija 10 000 eurų ar ją atitinkančią sumą užsienio valiuta, nesvarbu, ar sandoris atliekamas vienos ar kelių susijusių operacijų metu. (PPITFPĮ 2 str. 10 d. 12 p.) Antikvarinių kurinių kainos rinkoje yra stabilios, todėl subjektams, norintiems investuoti savo neteisėtais būdais įgytas lėšas yra patogiu tai daryti įsigyjant meno kūrinių.
14. Laisvosios zonos, nustatytos atsižvelgiant į 2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas, su visais pakeitimais, ir besiverčiančios ūkine komercine veikla, apimančia saugojimo, prekybos arba tarpininkavimo veiklą prekybos meno kūriniais srityje, jeigu sandorio vertė

lygi arba viršija 10 000 eurų ar ją atitinkančią sumą užsienio valiuta, nesvarbu, ar sandoris atliekamas vienos ar kelių susijusių operacijų metu.

Išsiaiškinus kitų įpareigotųjų subjektų sąrašą bei aspektus, kodėl kiekvienas iš subjektų turi pagrindą taikyti pinigų plovimo prevencijos užtikrinimą galima toliau tęsti analizę, kaip yra prižiūrima šių subjektų veikla ir kaip prevencijos užtikrinimas turi būti įgyvendinamas. Kaip ankstesniame skyriuje aptartų finansų subjektų, taip ir išvardintų „kitų įpareigotųjų subjektų“ viena iš pagrindinių priežiūros institucijų yra FNTT. Tačiau, šiame poskyryje paminėtiems subjektams, dėl jų tarpusavio veiklos išskirtinumo nuo finansų įstaigų, priskiriamas platesnis priežiūrą užtikrinančių institucijų spektras. Tokios priežastys yra ganėtinai aiškios, paminėti kiti subjektai turintys skirtingas veiklos sritis efektyviausiai prižiūrimi tų institucijų, kurios reglamentuoja bendrą atitinkamų subjektų veiklą. PPITFPI 4 straipsnyje pateikiamos įgaliotųjų praeigą užtikrinti pinigų plovimo prevenciją, kartu su FNTT priežiūra ir konsultacijų užtikrinimu, institucijų sąrašas: už auditorių vykdomos veiklos nurodymus pinigų plovimo prevencijos srityje ir konsultavime, atsakingi Lietuvos auditorių rūmai; atsakomybę už antstolių ir antstolių atstovų pinigų plovimo prevencijos užtikrinimą reguliuoja ir konsultuoja Lietuvos antstolių rūmai įgyvendinimą prižiūri; Lietuvos notarų rūmai užtikrina notarus, notaro atstovų ir teisę atlikti notarinius veiksmus turinčių asmenų pareigas, juos konsultuoja bei teikia nurodymus pinigų plovimo prevencijos srityje; advokatų ir advokatų padėjėjų subjektui jų įpareigotoji institucija yra Lietuvos advokatūra; asmenų, kurie verčiasi ūkine komercine veikla, apimančia prekybą meno kūriniais ir (ar) tarpininkavimo veikla prekybos meno kūriniais srityje, taip pat, laisvosios zonos (Tarybos reglamentu paminėtu ankstesniame 14 punkte), besiverčiančios ūkine komercine veikla, apimančia saugojimo, prekybos arba tarpininkavimo veiklą prekybos meno kūriniais srityje, jeigu sandorio vertė lygi arba viršija 10 000 eurų ar ją atitinkančią sumą užsienio valiuta, nesvarbu, ar sandoris atliekamas vienos ar kelių susijusių operacijų metu įpareigotoji institucija yra kultūros paveldo departamentas; lošimo priežiūros tarnyba nurodymus reguliuojamus pinigų plovimo prevenciją azartinius lošimų ir loterijas organizuojančių bendrovių veikloje; kai yra atsiskaitoma grynaisiais pinigais asmenys, kurie verčiasi ūkine komercine veikla, apimančia prekybą turtu, kurio vertė lygi arba viršija 10 000 eurų asmenų besiverčiančių prekyba brangakmeniais, tauriaisiais metalais, kilnojamosiomis kultūros vertybėmis, antikvariniais daiktais ar kitu turtu įpareigotoji institucija pinigų plovimo prevencijos srityje yra Lietuvos prabavimo rūmai. Trejų subjektų

priežiūrą pinigų plovimo prevencijos užtikrinimo srityje reguliuoja tiesiogiai FNTT, į šį sąrašą patenka: buhalterinės apskaitos ar mokesčių konsultavimo paslaugas teikiančios įmonės ir šias paslaugas savarankiškai teikiantys asmenys, uždaro tipo investicinės bendrovės, nekilnojamojo turto agentai, ir jiems prilyginti asmenys (kai sandoriai, kurių mėnesinis nuomos mokestis yra lygus arba viršija 10 000 eurų). Likę du nepaminėti subjektai iš „kitų įpareigotųjų subjektų“ sąrašo yra virtualiųjų valiutų keityklų operatoriai bei depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatoriai, kurių nurodymus FNTT skiria ne tik suderinus su Lietuvos banku ir Lietuvos Respublikos finansų ministerija.

Taigi, apibendrinus subjektų ratą bei jų priežiūros institucijas, galima daryti išvadą, jog ne visi subjektai turi vienodą pinigų plovimo prevenciją reguliuojančių institucijų sąrašą. Tuo pačiu, skiriasi ne tik institucijų sąrašas – bet ir jų skaičius. Tai atspindi atskirų verslo subjektų rizikos pobūdį pinigų plovimo prevencijos užtikrinime.

2. Reguliavimas nacionalinėje, Europos Sąjungos ir tarptautinėje teisėje

Kadangi pinigų plovimas yra globali problema, svarbu užtikrinti tinkamą prevencijos taikymą plačiu mastu, kuris apima tiek valstybes nares esančias Europos Sąjungoje, tiek priklausančias Europos ekonominei erdvei priklausančių valstybių atžvilgiu. Tačiau, nereikia apsiriboti vien Europa, tarptautinėje teisėje pinigų plovimo prevencija taip pat yra svarbu iššūkis.

2.1 Europos Sąjungos pinigų plovimo prevencijos reguliavimas

Vienas pagrindinių šaltinių pinigų plovimo prevencijos srityje šiuo metu yra penktoji PP/TF prevencijos direktyva. Penktoji PP/TF prevencijos direktyva iš dalies pakeičia ir papildo 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB (toliau – **ketvirtoji PP/TF prevencijos direktyva**). Penktoji PP/TF prevencijos direktyva yra savotiškas ketvirtosios PP/TF prevencijos direktyva papildymas, kuris sugriežtiną prieš tai galiojusį reguliavimą dėl atsiradusių naujų iššūkių. Pagrindiniai aspektai, kurie papildė reguliavimą yra susiję su išplėstu pinigų plovimo prevenciją įgyvendinančių subjektų ratu, prisidėjusių virtualiųjų valiutų operatorių ir depozitinių virtualiųjų valiutų operatorių reguliavimu bei galutinio naudos gavėjo nustatymu (penktoji PP/TF prevencijos direktyva). Tokie pagrindiniai pasikeitimai reglamentavime atsirado dėl pasikeitusių pinigų plovimo būdų, t.y. nusikalstamu būdų gautų lėšų plovimas patobulėjo ir išnaudojo prieš tai pakankamai stipriai nereguliuojamų šiuolaikinių technologijų paslaugų (penktoji PP/TF prevencijos direktyva). Europos Komisija akcentavo Europos Parlamentui ir Tarybai poreikį prisitaikyti prie naujų grėsmių ir atitinkamai iš dalies pakeisti ketvirtąją PP/TF prevencijos direktyvą („Kovos su teroristų finansavimu stiprinimo veiksmų planas“). Norint kuo labiau efektyviai užtikrinti finansinių sistemų skaidumą reikėjo nurodyti platesnį pinigų plovimo prevenciją įgyvendinančių subjektų ratą. Iškelta virtualiųjų valiutų keityklų ir depozitinių virtualiųjų valiutų keityklų subjektų anonimiškumo problema, kuria pasinaudodavo asmenys, siekiantys vykdyti pinigų plovimą. Penktojoje PP/TF prevencijos direktyvoje, nurodomas įgaliojimas užtikrinti asmenų, kurie susiję su santykiais tarp virtualiųjų valiutų ir depozitinių piniginių

paslaugų teikėjų, registracija. Nors penktojoje PP/TF prevencijos direktyvoje pakeitimų ir papildymų sąrašas yra didesnis, tačiau šioje dalyje dėmesį atkreipėme į minėtus subjektus dėl jų sąlyginai naujo ir plačiai nereguliuojamo veiklos pobūdžio. Valstybės narės vykdydamos savo pareigą užtikrina, jog yra priimami atitinkami įstatymai, teisės aktai, kurių reguliavimu vykdomas tinkamas pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimas nacionaliniu mastu. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad valstybė narė siekdama kuo efektyvesnių rezultatų prevencijos užtikrinime gali užtikrinti ir griežtesnį reguliavimą, kiek tai yra proporcingą norint pasiekti geriausių rezultatų. Kadangi penktoji PP/TF prevencijos direktyva turi direktyvos statusą valstybės narės turi teisę pačios pasirinkti, kaip bus pasiekiamas direktyvoje nurodomų tikslų ir rezultatų, priemonių įgyvendinimas yra šalių narių kompetencija, tačiau, po pasirinktų priemonių įgyvendinimo būdų, nacionalinės valdžios institucijos turi apie tokias priemones informuoti Europos Komisiją (Penktoji PP/TF prevencijos direktyva 4 str.). Jeigu nutinka tokia situacija, kai valstybė narė netinkamai taiko penktojoje PP/TF prevencijos direktyvoje nustatytus įpareigojimus, Europos Komisija turi padėti valstybei nariai išspręsti kylančias problemas ir pagrindinius klausimus, tačiau, jeigu nutinka taip, kad valstybė vis tiek neištaiso šių taikymo klaidų, ar visai netaiko reikalavimo perkelti reguliavimą į nacionalinę teisę – Europos Komisija inicijuoja oficialią procedūrą dėl pažeidimo nagrinėjimo. Jei per nurodytus terminus valstybė narė Europos Komisijos nuomone ir toliau pažeidžia Europos Sąjungos teisę, bylą gali perduoti nagrinėti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui. Po teismo proceso ir toliau kylant pažeidimų, valstybė narė gali gauti nuobaudą bei būti įpareigota Europos Sąjungos Teisingumo Teismo – vykdyti teismo sprendimą. Tačiau, visos šios priemonės yra kraštutinumas, valstybės narės pačios turi interesą nerizikuoti savo reputacija, kitų valstybių, verslo subjektų ir kt. atžvilgiu.

Kokio papildomo reguliavimo imamasi Europos Sąjungoje, ir kas prisideda prie pinigų plovimo prevencijos užtikrinimo efektyvumo? Europos Komisija siekdama pagerinti pinigų plovimo prevenciją įkūrė komitetą atsakingą už kovos su pinigų plovimo prevencijos vertinimu – MONEYVAL. Komitetas bei jo svarba plačiau aptariamas 2.3. poskyryje. Taip pat, poskyryje bus aptarta prie pinigų plovimo prevencijos prisidedanti Europos Bankininkystės Asociacija, kuri reguliuodama ir prižiūrdama Europos Sąjungos bankus, prisideda prie bendrų prevencijos tikslų įgyvendinimo. Be to, Europos Komisija atsižvelgdama į ketvirtąją PP/TF prevencijos direktyvą 2022 m. sausio 7 d. priėmė naują Deleguotąjį Reglamentą dėl trečiųjų

šalių, kurių kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu režimų strateginiai trūkumai kelia didelę grėsmę Europos Sąjungos finansų sistemai 2016 m. liepos 14 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2016/1675, kuriuo papildoma Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 nustatant strateginių trūkumų turinčias didelės rizikos trečiąsias valstybes (toliau - Europos Komisijos Deleguotasis Reglamentas (ES) 2016/1675). Tokios šalys vadinamos didelės rizikos trečiosiomis šalimis (4 AML Direktyva). Didelės rizikos trečiųjų šalių sąrašai nustatomi atsižvelgiant į šiuos metodus: a) pinigų plovimo ir teroristų finansavimo kriminalizavimas valstybėje; b) deramas klientų patikrinimas, įrašų tvarkymas ir pranešimai apie įtartinus sandorius finansų sektoriuje; c) deramas klientų patikrinimas, įrašų tvarkymas ir pranešimai apie įtartinus sandorius ne finansų sektoriuje; d) proporcingų prevencinių ir veiksmingų sankcijų pažeidimų atvejais taikymas; e) kompetentingų institucijų įgaliojimai ir procedūros; f) tarptautinio bendradarbiavimo praktika; g) informacijos apie juridinių asmenų ir kitų teisinių struktūrų naudos gavėjus, tokios informacijos prieinamumas bei keitimasis; h) tikslinis finansinių sankcijų įgyvendinimas (Revised EU methodology for the identification of high-risk third countries, 2020). Didelės rizikos trečiųjų šalių sąrašuose šiuo metu yra 20 šalių (Europos Komisijos Deleguotasis Reglamentas (ES) 2016/1675).

Taigi, Europos Sąjungoje sprendimai dėl pinigų plovimo prevencijos reguliavimo priimami atsižvelgiant į iškilusias rizikas. Rizikos prevencijoje atsiranda dėl naujų nereguliuojamų ar mažiau reguliuojamų sričių, kuriomis pasinaudoja asmenys vykdantys pinigų plovimą. Šių įvykių pasekoje Europos Sąjunga atsižvelgdama į probleminius aspektus rinkose ir organizacijų vertinimus bei rekomendacijas priima atitinkamus teisės aktus, kuriais nurodoma pareiga valstybėms narėms užtikrinti vienodo lygio pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimą.

2.2. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos teisinis reguliavimas

Lietuvos Respublika, turi pareigą, kaip Europos Sąjungos valstybė narė užtikrinti pinigų plovimo prevenciją vadovaujantis penktąja PP/TF prevencijos direktyva ir kitais susijusiais teisės aktais. Kaip minėta ankstesniame skyriuje, valstybė narė, šiuo atveju – Lietuva neprivalo pažodžiui perkelti Direktyvos į Lietuvos nacionalinę teisę. Ketvirtosios PP/TF prevencijos direktyvos, tiek ją iš dalies pakeičiančios penktosios PP/TF prevencijos direktyvas, nuostatos

į Lietuvos Respublikos teisę perkeliama pasitelkus pagrindinį PPITFPĮ. Tačiau, pinigų plovimo prevencijos Direktyvų nuostatos išplėtojamos ir atskiruose įstatymuose. Kadangi pinigų plovimo prevencija yra kompleksinis iššūkis, jo reglamentavimas yra išdėstomas skirtingas rinkos sritis apimančių subjektų įstatymais. Plačiau analizuojant Lietuvos nacionaliniame reguliavime taikomą PPITFPĮ išsiaiškinsime pagrindinius pinigų plovimo prevencijos principus, užtikrinančius bendras jau aptartų subjektų pareigas būtinas tinkamam prevencijos įgyvendinimui.

Pirma, **rizikos vertinimas**, rizikos vertinimo svarba nacionaliniuose teisės aktuose pateikiama PPITFPĮ, ketvirtojoje PP/TF prevencijos direktyvoje, penktojoje PP/TF prevencijos direktyvoje, taip pat, Lietuvos banko valdybos nutarime dėl finansų rinkos dalyviams skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (ar) teroristų finansavimo prevencijai. Vertinant finansų rinkos dalyvių rizikos lygį reikia atsižvelgti į šiuos aspektus: kliento rizika, produkto rizika bei geografinę, plačiau šios rizikos yra aptariamoms 2.3.2 poskyryje. Be to, finansų rinkos dalyviai, atsižvelgdami į savo veiklos mastą bei pobūdį, gali pasirinkti nustatyti ir kitas rizikos rūšis (Lietuvos banko valdybos nutarimas dėl finansų rinkos dalyviams skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (ar) teroristų finansavimo prevencijai (2015))

Antra, **kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymas**, dar kitaip plačiau žinomas kaip **KYC** – Know Your Client/Customer. Priklausomai nuo finansų įstaigų ir kitų įpareigotųjų subjektų veiklos sričių, piniginių operacijų būdo (grynieji pinigai, elektroniniai pavedimai), sandorio/sandorių sumos, kylančių abejonių dėl duomenų teisingumo, įtarimų dėl teisės aktų pažeidimų ir kitų aspektų, išskiriami trys kliento tapatybės nustatymo būdai:

1. Įprastas kliento tapatybės nustatymas (PPITFPĮ 9 str.);
2. Supaprastintas kliento tapatybės nustatymas (PPITFPĮ 15 str.);
3. Sustiprintas kliento tapatybės nustatymas (PPITFPĮ 14 str.).

Trečia, **pranešimas apie įtartinas pinigines operacijas ar sandorius** (PPITFPĮ 16 str.), finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai privalo nedelsiant informuoti atitinkamas

priežiūros institucijas dėl įtartinų operacijų, kurios susijusios su nusikalstama veika. Vadovaujantis tuo pačiu, priežiūros institucijos, taip pat, turi pareigą nedelsiant reaguoti į tokius pranešimus ir užtikrinti tolimesnius pinigų plovimo prevencijai būtinus veiksmus.

Ketvirta, **informacijos saugojimas** (PPITFPI 19 str.), finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai turi vesti atitinkamų pranešimų institucijoms ir įtartinų piniginių operacijų bei sandorių registracijos žurnalus, juos saugoti įstatymų nustatytą terminą. Be to, įstatymo numatytais atvejais yra draudžiama dalintis tokia informacija su kitais subjektais, kuri buvo teikiama priežiūros institucijomis.

Penkta, **poveikio priemonės ir informacijos apie skirtas poveikio priemones viešinimas** (PPITFPI 36, 41 str.), finansų įstaigoms ir kitiems įpareigotiesiems subjektams netaikant ar netinkamai taikant pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos įstatymus turi būti skiriamos poveikio priemonės. Poveikio priemonės griežtumas priklauso nuo pažeidimo pobūdžio. Įstatymų numatyta tvarka subjektui skirtos poveikio priemonės, kai nėra taikomos išimtyms, turi būti viešai skelbiamos. Tokios informacijos atskleidimo svarba yra reikalinga kitiems rinkos subjektams.

Šešta, **informacijos teikimas kitoms Europos Sąjungos valstybėms narėms, Europos bankininkystės institucijai ir Europos Komisijai** (PPITFPI 51 str.), tokios informacijos pasidalinimas užtikrina efektyvų tarptautinį valstybių narių ir Europos Sąjungos institucijų bendradarbiavimą, padeda gerinti pinigų plovimo prevencijos užtikrinimą. Siekiant kuo veiksmingiau įgyvendinti šiuos principus turi būti nustatoma atitinkama subjektų rizika, kuri padės pašalinti galimus trūkumus pinigų plovimo prevencijos užtikrinime.

Taigi, Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos reguliavimas plačiausiai atspindi PPITFPI. Kadangi pinigų plovimo prevenciją apima platų subjektų spektrą pagrindiniai reguliavimo principai yra tie patys, tačiau konkrečios pareigos priklauso nuo subjekto veiklos srities, masto bei kitų rizikų.

2.3. Tarptautinių organizacijų pinigų plovimo prevencijos reguliavimas

Šiame poskyryje bus analizuojamos pagrindinės tarptautinės organizacijos padedančios užtikrinanti efektyvią pinigų plovimo prevenciją. Pateikiama Finansinių veiksmų darbo grupės vykdoma veikla (toliau – **FATF**) ir jos svarba, aprašomas MONEYVAL komiteto tikslas bei veiklos, pateikiamas Bazelio komiteto ir „Transparency International“ vaidmuo šiame kontekste bei apžvelgiamos Europos bankininkystės institucijos gairės. Šios institucijos ne tik teikia rekomendacijas valstybėms, tačiau ir vertindamos jų veiklą bei reitinguodamos valstybes pagal jų vykdomos veiklos prieš pinigų plovimą sėkmingumą, skatina šalis nuolatos siekti geriausių rezultatų bei tobulinti savo valstybės pinigų plovimo prevencijos sistemas. Todėl apžvelgiant kiekvieną iš institucijų, bus pateikiami jų vertinimo metodai, taip pat, šio poskyrio pabaigoje pateikiama Lietuvos pasiektų rezultatų lentelė, minėtų organizacijų kontekste.

2.3.1. Finansinių veiksmų darbo grupė

Finansinių veiksmų darbo grupė (FATF) yra pasaulinė pinigų plovimo ir teroristų finansavimo priežiūros institucija. FATF įsteigta 1989 m. Paryžiuje vykusiame Didžiojo septyneto (G-7) aukščiausiojo lygio susitikime, reaguojant į didėjančią susirūpinimą dėl pinigų plovimo. Ši tarpvyriausybė institucija nustato tarptautinius standartus, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir su juo kylančiai žalai visuomenei, o 2012 metais savo vykdomos veiklos sritį papildė ir prevencija prieš masinių ginklų finansavimą. FATF stebi šalis, siekdama užtikrinti, kad jos visapusiškai ir veiksmingai įgyvendintų FATF standartus. Šiuos standartus apima priemonių rinkiniai, kuriuos šalys turėtų taikyti savo nacionalinėje teisėje ir reguliavimo sistemose:

- a) prevencinės priemonės, kurių turi imtis finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai;
- b) priemonės, užtikrinančios juridinių asmenų nuosavybės ir struktūrų skaidrumą;

- c) kompetentingų institucijų, turinčių atitinkamas funkcijas, įgaliojimus bei bendradarbiavimo mechanizmą, sukūrimą ir bendradarbiavimo su kitomis šalimis tvarką.

Siekiant sumažinti pinigų plovimą ir teroristų finansavimą, FATF plenarinė sesija sudaro rizikingų jurisdikcijų sąrašus. Pateikiami du pagrindiniai sąrašai, vadinami pilkuoju sąrašu (angl. „*Greylist*“) ir juodoju sąrašu (angl. „*Blacklist*“). Pilkasis sąrašas apima šalis turinčias sistemos trūkumų kovoje su pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencija, tačiau sudariusias su FATF veiksmų planą tokioms problemoms išspręsti. Sutartu laiku neįgyvendinus šių trūkumų pašalinimo, šalys rizikuoja patekti į FATF juodąjį sąrašą. Juodasis sąrašas apima šalis, turinčias sistemos trūkumų, tačiau nesiimančias jokių veiksmų, šių problemų eliminavimui. Visoms jurisdikcijoms reikėtų atkreipti dėmesį į šiuos sąrašus užmezgant ar planuojant užmegzti dalykinius santykius su kitomis šalimis. Tačiau, FATF siūlo, sustiprintą patikrinimą taikyti tik juodajame sąraše esančioms šalims, tuo tarpu, šalis iš pilkojo sąrašo nuolat stebėti ir vertinti jų progresą (FATF, 2021). Į minėtus sąrašus gali patekti tik tokios šalys, kurios įsipareigojusios vykdyti FATF standartus, kitaip tariant - FATF narės arba FATF tipo regioninių institucijų (FSRB) narės.

FATF tipo regioninės institucijos (FSRB) bendradarbiauja su FATF ir prisideda prie standartų nustatymo. Įsteigtos 9 FATF tipo regioninės institucijos: Azijos/Ramiojo vandenyno grupė (APG), Karibų jūros regiono finansinių veiksmų darbo grupė (CFATF), Europos Tarybos Kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu priemonių vertinimo ekspertų komitetas (MONEYVAL), Eurazijos grupė (EAG), Rytų ir Pietų Afrikos kovos su pinigų plovimu grupė (ESAAMLG), Lotynų Amerikos finansinių veiksmų darbo grupė (GAFILAT), Tarpvyriausybinių kovos su pinigų plovimu Vakarų Afrikoje veiksmų grupė (GIABA), Artimųjų Rytų ir Šiaurės Afrikos finansinių veiksmų darbo grupė (MENAFATF) ir Pinigų plovimo Centrinėje Afrikoje darbo grupė (GABAC). Svarbu paminėti tai, jog valstybė gali priklausyti ne vienai regioninei institucijai, ir taip pat, būti FATF nare. Žvelgiant į FATF iš Lietuvos perspektyvos - ji taip pat yra įsipareigojusi laikytis šios institucijos standartų ir yra regioninės FATF institucijos - MONEYVAL narė. Dėl šių priežasčių, toliau darbe išsamiau aptariama MONEYVAL vykdoma veikla ir svarba.

2.3.2. MONEYVAL

MONEYVAL - kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu priemonių vertinimo ekspertų komitetas. Tai nuolatinė Europos Tarybos stebėsenos institucija, kuriai pavesta vertinti, kaip laikomasi pagrindinių tarptautinių kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu standartų bei kaip veiksmingai jie yra įgyvendinami. Taip pat, šis komitetas teikia rekomendacijas nacionalinėms institucijoms dėl būtinų jų sistemų tobulinimų. MONEYVAL narėmis yra 47 valstybės nares ir yra tiesiogiai pavaldus pagrindiniam Europos Tarybos organui – Ministrų komitetui. MONEYVAL buvo įsteigtas 1997 metais ir iki 2006 metų birželio mėnesio buvo kaip FATF stebėtojas, vėliau tapo asocijuotu nariu. Jų pagrindinis tikslas - pagerinti nacionalinių institucijų gebėjimus veiksmingiau kovoti su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu.

Siekiant tinkamai įgyvendinti pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevenciją, vienas svarbiausių veiksnių yra nustatyti egzistuojančias rizikas. Rizikos vertinimo metodo svarba yra pažymėta ir FATF rekomendacijose. Tiksliai nustačius kylančias rizikas yra aišku kokių veiksmų reikia imtis siekiant sumažinti pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo galimybę. Finansų rinkos dalyviams yra svarbu įvertinti riziką bent šiuose srityse (FATF (2012-2022), International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, FATF, Paris, France (toliau – **FATF report (2012-2022)**):

1. Klientų keliama rizika - atsižvelgti į tokius atvejus, kai verslo santykiai palaikomi neįprastomis aplinkybėmis (pvz.: tarp finansų įstaigos ir kliento yra nepaaiškinamas didelis geografinis), kai klientai yra nenuolatiniai gyventojai, kai yra verslas kuriam reikia daug grynų pinigų, kai bendrovės nuosavybės struktūra atrodo neįprasta atsižvelgiant į bendrovės verslo pobūdį ir kt. (FATF report, 2012-2022).
2. Geografinė rizika - atsižvelgiant atvejus, kai šalys yra pripažintos neturinčios tinkamų pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos sistemų, kai šaliai yra taikomos sankcijos ar kitos panašios priemonės, šalys kuriuose aukštas korupcijos lygis ir kt. (FATF report, 2012-2022).

3. Teikiamų paslaugų ir produktų rizika - svarbu atsižvelgti ir įvertinti kokią rizika gali kelti klientų teikiamos paslaugos ir/ar produktai. Atsižvelgiant į sudarytas sąlygas klientui atlikti lėšų pervedimus, prekybos finansavimo, kaip produkto keliama riziką ir jai taikomas stebėsenos priemonės, taip pat atsižvelgti į valiutos keitimo gryniaisiais pinigais procesus, klientų grynujų pinigų įnešimo į sąskaita stebėseną ir pan. (FATF report, 2012-2022).
4. Produkto ar paslaugos teikimo kanalų rizika - atsižvelgiant į privačios bankininkystės, anoniminių sandorių, mokėjimų gautų iš nesusijusių trečiųjų šalių ir kitus atvejus. (FATF report, 2012-2022).

Kadangi, Lietuva yra MONEYVAL narė, ji yra taip pat įpareigota laikytis FATF standartų. Todėl remiantis FATF rekomendacijomis, kitų organizacijų gairėmis bei Europos Sąjungos teisės aktais Lietuvos finansų rinkos dalyviai yra įpareigoti įvertinti bent šias rizikas siekiant užkirsti kelią pinigų plovimui ir teroristų finansavimui (Lietuvos bankas „Finansų rinkos dalyvių atliekamų visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimų apžvalga, 2021).

2.3.3. Bazelio komitetas ir „Transparency International“

Analizuojant pinigų plovimo prevenciją tarptautiniu mastu, svarbu paminėti dar dvi organizacijas, kurios prisideda prie skaidrios subjektų veiklos. Bazelio bankų priežiūros komitetas (toliau - **BBPK**) yra pagrindinis pasaulinis bankų riziką ribojančių reguliavimų standartų rengėjas, kuris taip pat atsakingas už nuolatinio bendradarbiavimo tarp bankų priežiūrą. BBPK siekia didinti finansinį stabilumą, stiprinant bankų reguliavimą, priežiūrą ir praktiką visame pasaulyje. Kaip pateikiama oficialiame „Bank for International settlements“ (toliau - **BIS**) puslapyje, šiuos įgaliojimus komitetas įgyvendina vykdydami tokią veiklą:

1. dalinantis informacija apie pokyčius bankų sektoriuje ir finansų rinkose, siekiant padėti nustatyti esamą ar kylančią riziką pasaulinei finansų sistemai;

2. dalinantis priežiūros klausimais, metodais ir būdais, siekiant skatinti bendrą supratimą ir gerinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą;
3. nustatant ir skatinant pasaulinius bankų reguliavimo ir priežiūros standartus, taip pat gaires ir patikimą praktiką;
4. šalinant reguliavimo ir priežiūros spragas, keliančias riziką finansiniam stabilumui;
5. stebint BBPK standartų įgyvendinimą šalyse narėse ir už jų ribų, siekiant užtikrinti, kad jie būtų įgyvendinami laiku, nuosekliai ir veiksmingai, ir prisidedant prie vienodų sąlygų tarptautiniu mastu veikiantiems bankams sudarymo;
6. konsultuojantis su centriniais bankais ir bankų priežiūros institucijomis, kurios nėra BBPK narės, siekiant pasinaudoti jų indėliu į BBPK politikos formavimo procesą ir skatinant BBPK standartų, gairių ir patikimos praktikos įgyvendinimą už BBPK šalių narių ribų;
7. koordinuojant ir bendradarbiaujant su kitomis finansų sektoriaus standartus nustatančiomis ir tarptautinėmis institucijomis, ypač tomis, kurios dalyvauja skatinant finansinį stabilumą.

Svarbu paminėti, kad BBPK sprendimai neturi teisinės galios, siekdamą įgyvendinti savo įgaliojimus, BBPK remiasi savo narių (tiesioginę bankų priežiūrą vykdančios organizacijos ir centriniai bankai) įsipareigojimais.

Be visų vykdomų veiklų, Bazelio komitetas taip pat kiekvienais metais pateikia ir jurisdikcijų, iš viso pasaulio, vertinimą, pasitelkiant Bazelio indeksą (angl. *Basel AML index*). Bazelio indeksas nusako jurisdikcijos pažeidžiamumą dėl pinigų plovimo ir (arba) teroristų finansavimo ir jos gebėjimą su tuo kovoti. Bazelio indeksas apskaičiuojamas pasitelkiant 17 skirtingų egzistuojančių rodiklių, kuris kiekvienas iš jų turi savo vertinimo sistemas. Visų rodiklių balai paverčiami į dešimt balų sistemą, kur 10 reiškia aukščiausią rizikos lygį. Tuomet kiekvienam kintamajam yra suteikiamas skirtingas svoris, dėl jų tinkamumo bei apimties ir galiausiai visi balai yra sujungiami į vieną balą (Basel AML index, interaktyvi nuoroda <https://index.baselgovernance.org/ranking>, 2021). Vienas iš šių septyniolikos rodiklių yra ir

pasaulyje plačiai žinomas „Transparency International“ korupcijos suvokimo indeksas, kurio svoris šiame vertinime siekia 5%.

„Transparency International“ yra pasaulinė nevyriausybinė organizacija, veikianti daugiau nei 100 šalių ir siekianti panaikinti korupcijos neteisybę. Siekiant atskleisti sistemas ir tinklus, kurie sudaro sąlygas korupcijai klestėti, atlieka mokslinius tyrimus, vykdo įvairias kampanijas bei platina antikorupcinio pobūdžio informaciją, reikalaujama didesnio skaidrumo ir sąžiningumo visose viešojo gyvenimo srityse. „Transparency International“ yra nepriklausoma, nevyriausybinė ir pelno nesiekianti organizacija, kuri panaikinti korupcijos neteisybę siekia dirbdama su bendraminčiais iš viso pasaulio.

Nuo 1995 m. „Transparency International“, kiekvienais metais sudaro korupcijos suvokimo indeksą (toliau - **KSI**), kuris yra svarbiausias viešojo sektoriaus korupcijos lygio rodiklis. Jis nustatomas remiantis verslo atstovų apklausomis ir kitais ekspertų tyrimais ir parodo, kaip šalyje suvokiama valstybės ar savivaldybių tarnautojų ir politikų korupcija (, 2017). Šalys įvertinamos 100 balų skalėje, kur 100 balų žymi labai skaidria valstybę bei pagal gautus balus rikiuoja valstybes į reitingo sąrašus.

2.3.4. Europos bankininkystės institucija (EBI)

Europos bankininkystės institucija (toliau - **EBI**) tai nepriklausoma Europos Sąjungos institucija, kurios tikslas užtikrinti veiksmingą ir nuoseklų rizikos ribojimo reguliavimą bei priežiūrą visame Europos bankininkystės sektoriuje. Svarbiausi EBI uždaviniai - palaikyti finansų rinkos stabilumą Europos Sąjungoje, kartu, užtikrinant bankininkystės sektoriaus vientisumą, veiksmingumą bei sklandų veikimą. Taip pat, viena pagrindinių EBI veiklų siekiant užtikrinti pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimą yra prisidėjimas prie Europos bankų bendrojo taisyklių sąvado rengimo, kurio tikslas nustatyti bendrą suderintų rizikos ribojimo taisyklių rinkinį finansų įstaigoms visoje Europos Sąjungoje. Be to, EBI yra viena iš specializuotų Europos Sąjungos agentūrų, kurias Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos

Taryba įsteigė konkrečių teisinių, techninių ar mokslinių užduočių atlikimui. Šios agentūros dirba kartu su pagrindinėmis Europos Sąjungos institucijomis ir valstybėmis narėmis, teikdamos pagrįstus patarimus, kurie padeda formuoti atitinkamą politiką ir teisės aktus, tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniu lygmeniu. EBI yra įgaliota užtikrinti finansų rinkų vientisumą, skaidrumą ir tinkamą veikimą, dėl šių priežasčių vienas iš EBI tikslų yra stengtis užkirsti kelią pinigų plovimui ir teroristų finansavimui, pasinaudojant finansų sistemomis (EBA, 2022). Institucijos funkcijos siekiant pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimo:

- a. Vadovauti pinigų plovimo ir teroristų finansavimo politikos kūrimui ir remti kompetentingų institucijų bei finansų įstaigų visoje Europos Sąjungoje veiksmingą jos įgyvendinimą.
- b. Koordinuoti veiklą visoje Europos Sąjungoje ir už jos ribų, skatinat veiksmingą visų reikšmingų institucijų bendradarbiavimą ir keitimąsi informacija, siekiant bendro supratimo apie pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo riziką bei greito kylančios rizikos klausimų sprendimo.
- c. Stebėti, kaip įgyvendinama Europos Sąjungoje pinigų plovimo ir teroristų finansavimo politika ir standartai, siekiant nustatyti kompetentingų institucijų požiūrio į pinigų plovimo ir teroristų finansavimo priežiūrą silpnąsias vietas ir imtis priemonių joms sumažinti. (EBA, 2022)

Siekiant pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos, EBI yra pateikusi gaires dėl deramo klientų tikrinimo ir veiksmų, į kuriuos kredito ir finansų įstaigos turėtų atsižvelgti vertindamos su atskirais dalykiniais santykiais ir vienkartiniais sandoriais ir (ar) operacijomis susijusią pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką. „Šiose gairėse išdėstyta, į kokius veiksmus įmonės turėtų atsižvelgti vertindamos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo (toliau – PP / TF) riziką, susijusią su jų verslu ir dalykiniais santykiais arba vienkartiniais sandoriais ir (ar) operacijomis su fiziniu ar juridiniu asmeniu („klientu“). Jose taip pat išdėstyta, kaip įmonės turėtų pagal nustatytą PP / TF riziką koreguoti deramo klientų tikrinimo priemonių apimtį.“ (EBA The European banking authority at a glance, 2021, p. 3).

Apibendrinant, galima teigti, kad yra didelė organizacijų gausa, kurios veikia prieš pinigų plovimą ir teroristų finansavimą bei galima išvelgti, kaip šios organizacijos

bendradarbiaujant tarpusavyje kuria sinergijos efektą siekiant šio bendro tikslo. Remiantis ir FATF, ir Direktyva prie kurios prisidėjo MONEYVAL, ir EBI bei kitų organizacijų pateiktomis gairėmis, Lietuvoje buvo priimtas pagrindinis įstatymas kovojantis prieš šią problemą. Be viso to, organizacijos nuolatos vertina šalių pažanga bei išvelgdamos vis atsirandančias naujas grėsmes, skatina valstybes nenustoti tobulinti savo sistemų ir tam naudoja įvertinimo metodą. Tad siekiant išanalizuoti kokį poveikį šios organizacijos turėjo Lietuvai bei kaip jos vertina pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikas mūsų šalyje, toliau darbe pateikiama Lietuvos rezultatų pagal FATF, MONEYVAL, Bazelio komitetą ir „Transparency International“ vertinimus, lentelė.

Lietuvos rezultatai pagal tarptautinių organizacijų vertinimus

Organizacijos šalių įvertinimo metodas	Lietuvos rezultatai 2021 m.
FATF „pilkieji“ ir „juodieji“ sąrašai (angl. „ <i>Greylist</i> “ and „ <i>Blacklist</i> “)	Lietuva nėra įtraukta į rizikingų jurisdikcijų sąrašus.
MONEYVAL vertinimas pagal FATF rekomendacijų įgyvendinimą	Iš 40 FATF rekomendacijų, Lietuva pilnai atitinka 8, nedideli trūkumai nustatyti 25 rekomendacijoms, 7 atitinka iš dalies.
Bazelio indeksas (angl. „ <i>Basel AML index</i> “)	3,51 balas
„Transparency International“ korupcijos suvokimo indeksas	61/100 balas ir 34/180 vieta reitinge.

Kaip pateikta 1 lentelėje, organizacijų vertinimo būdai yra labai skirtingi – vienos vertina įgyvendintų rekomendacijų skaičius, kitos skaičiuoja indeksus, o kai kurios net reitinguoja šalis pagal pasiektus rezultatus. Pirmasis pateiktas vertinimo metodas, tai FATF sudaromi pilkieji ir juodieji sąrašai. Šis įvertinimo būdas apima daugiau neigiamus aspektus ar rezultatus. Kaip buvo minėta anksčiau, į pilkuosius ir juoduosius sąrašus yra įtraukiamos rizikingos jurisdikcijos, kurios neįgyvendina arba pilnai neįgyvendina FATF standartų. Lietuva nebuvo ir nėra įtraukta į šiuos sąrašus, tai yra teigiamas rodiklis, kuris parodo kad Lietuva imasi tinkamų veiksmų siekiant užtikrinti pinigų plovimo prevenciją šalyje. MONEYVAL savo šalis nares, taip pat vertina pagal FATF standartus, tačiau jos atsižvelgia į tai, kiek kiekviena jurisdikcija yra pilnai įgyvendinus pateiktas rekomendacijas. Iš 40

rekomendacijų nėra nei vienos, kurios Lietuva visiškai neįgyvendina. Kaip pateikiama paskutinėje MONEYVAL Lietuvos pažangos ataskaitoje, kuri patvirtina 2021 metų lapkričio mėnesį, Lietuva pilnai įgyvendina 8 iš 40 rekomendacijų, o likusioms iš jų yra nustatyti trūkumai arba Lietuva jas atitinka iš dalies. Prieš šią ataskaitą, Lietuva paskutinį kartą buvo vertinta 2018 metais ir kaip teigia Europos Tarybos kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu priemonių įvertinimo ekspertų komitetas, Lietuva padarė žymia pažanga per šį laikotarpį. Vienos rekomendacijos įgyvendinimo vertinimas buvo pakeistas iš statuso „atitinka iš dalies“ į turinčia nedidelių trūkumų. Dar trijų rekomendacijų įgyvendinime buvo pastebėta pažanga, tiesa jų statusas išliko kaip vis dar turinčias nedidelių trūkumų. Tad galima teigti, kad Lietuva per sąlyginai neilga laikotarpį sugebėjo atlikti reikšmingų veiksmų siekiant pakelti pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos lygmenį (MONEYVAL 2nd Enhanced Follow-up Report & Technical Compliance Re-Rating, 2021).

Vertinant šį progresą, galima tikėtis jog ir toliau taip įgyvendinant rekomendacijas priartėsime prie dar efektyvesnės pinigų plovimo prevencijos šalyje. Trečiasis vertinimo metodas yra Bazelio Komiteto skaičiuojamas Bazelio indeksas. Kaip skelbiama oficialiame „*Basel AML index*“ puslapyje, šis indeksas yra apskaičiuojamas tik toms jurisdikcijoms, kurių duomenų pakanka šiam indeksui paskaičiuoti ir kurios yra įvertintos pagal FATF ketvirtojo etapo metodiką. Siekiant pateikti kuo reikšmingesnį vertinimą, šiam indeksui apskaičiuoti yra pasitelkiami 17 skirtingų rodiklių iš kitų vertinimo sistemų.

Kadangi indeksui paskaičiuoti reikiamų rodiklių apimtis yra gana didelė ir ne visos šalys yra įtrauktos į kiekvieną iš šių vertinimų, dėl duomenų trūkumo, Bazelio indeksas yra apskaičiuotas tik 110 jurisdikcijų. Lietuva taip pat įeiną į šį sąrašą ir jos vertinimas patenka tarp 10 geriausių rezultatų – 3,51. Ši vertinimo skalė žymi jurisdikcijos pinigų plovimo ir terorizmo rizikos lygį, kur 10 balų reiškia aukštą rizikos lygį, 0 – žemą. Todėl galima teigti, kad Lietuvos rezultatai yra išties geri ir progresyvūs bei rizikos lygis šalyje yra žemas. Paskutinis vertinimo metodas – „Transparency International“ korupcijos suvokimo indeksas. Šis indeksas nusako kiek šalyje yra suvokiama valstybės bei savivaldybių tarnautojų ir politikų korupcija. 100 balų žymi skaidrią valstybę, o Lietuvos balas čia siekia 61. Taip pat „Transparency International“ pateikiant šiuos duomenis sudaro šalių reitingą pagal pasiektus balus, tad iš 180 valstybių, Lietuva yra 34. Kas parodo iš ties gerus Lietuvos rezultatus siekiant

būti skaidria valstybe. Žvelgiant į šį rodiklį Baltijos šalių kontekste, Lietuva yra taip Latvijos ir Estijos, Estijos KSI siekia 74 balus, o Latvijos 59 (Transparency International „Corruption perception index“, 2021). Taigi galima teigti, kad netgi vertinant Lietuvą panašių šalių kontekste, jos rezultatai yra tikrai konkurencingi ir kovojant su pinigų plovimu ji eina teisinga linkme.

Apibendrinus visus rezultatus, galima daryti išvada, kad nors Lietuvai dar yra kur tobulėti, tačiau pagal pateiktus vertinimus ir matoma jos pažanga siekiant užtikrinti standartus, Lietuva sėkmingai tvarkosi su pinigų plovimo problema ir taiko tinkamus veiksmus jos prevencijai užtikrinti. Žvelgiant į Lietuvos vietas reitinguose bei lyginant jos rezultatus su kitomis šalimis yra matoma, kad Lietuva Europos šalių kontekste yra aukštame lygyje kovojant su šia problema, todėl ir toliau tobulinant sistemas tokiu tempu, ateityje galima tikėtis Lietuva išvysti ir dar geresnėse reitingų pozicijose.

3. Pinigų plovimo prevencijos iššūkiai

Šiame skyriuje nagrinėsime su pinigų plovimo prevencijos užtikrinimu kylančius iššūkius. Darbe aptariamos FATF rekomendacijos, jų svarbą ir kaip šalys, turi siekti pilno rekomendacijų sąrašo įgyvendinimo. Realios prevencijos įgyvendinimo prieš pinigų plovimo atsiradimą iššūkiai, kurie susiduria ilgu teisėkūros kūrimo procesu. Galutinio naudos gavėjo registro iššūkiai, kokia yra registrų svarba bei kaip šalims narėms sekasi įdiegti registrą nacionalinėje sistemoje. Taip pat, nagrinėsime kokią svarbą turi bendradarbiavimas tarp viešojo ir privataus sektorių, kartu siekiant užtikrinti kokybiškesnę pinigų plovimo prevenciją.

3.1. Finansinių veiksmų darbo grupės rekomendacijų svarba susiduriant su iššūkiais

Tarptautinės organizacijos – finansinių veiksmų darbo grupės svarba, jau atsispindi ir viršuje paminėtuose skyriuose. Norint užtikrinti kuo turiningesnę pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevenciją svarbu vadovautis FATF leidžiamomis rekomendacijomis. Rekomendacijų vykdymas padeda užtikrinti finansinį saugumą finansų rinkoje tiek šalies mastu, tiek tarptautiniame lygmenyje dėl plataus pinigų plovimo pobūdžio, kuris gali būti susijęs ne tik su lokaliais nusikalstama veikla užsiimančiais subjektais, bet ir su sandoriais, kurie vyksta tarpvalstybiniu lygmeniu. Nustatytos 40 pagrindinių FATF rekomendacijų, kurios išskiriamos septyniais sektoriais, kiekviename iš sektorių yra nurodytos skirtingos pobūdžio rekomendacijos. Taip pat, priimtos papildomos 9 rekomendacijos, kurios orientuojamos į teroristų finansavimo prevenciją. Plačiau darbe aptariami sektoriai ir juose esamų rekomendacijų reguliavimo svarba, sąrašas perengtas vadovaujanti FATF rekomendacijų oficialiu sąrašu (The FATF Recommendations Updated March 2022):

- 1) Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos politikos ir koordinavimas:
 - a) Rizikos vertinimas ir rizika pagrįsto metodo taikymas – svarbu, kad šalys ir jų institucijos nustatytu, įvertintu ir suprastu pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką šalyje ir imtųsi veiksmų, mechanizmų, koordinuojančio rizikos vertinimo veiksmus. Remdamosi šiuo vertinimu, šalys turėtų taikyti rizikos vertinimu pagrįstą metodą.

- b) Nacionalinis bendradarbiavimas ir koordinavimas - šalys turi turėti nacionalinę pinigų plovimo, terorizmo finansavimo ir finansavimo prevencijos politiką, pagrįstą nustatytomis rizikomis. Ši politika turi būti reguliariai prižiūrima. Šalys turėtų užtikrinti, kad priežiūros institucijos ir kitos atitinkamos kompetentingos institucijos politikos formavimui ir veiklos vykdymui turėtų veiksmingus mechanizmus. Tai apima atitinkamų institucijų bendradarbiavimą ir veiklos koordinavimą, siekiant užtikrinti pinigų plovimo, finansavimo ir teroristų finansavimo reikalavimų suderinamumą kitų teisės aktų kontekste.
- 2) Pinigų plovimas ir konfiskavimas:
- a) Pinigų plovimo nusikalstamumas - šalys turėtų numatyti baudžiamąją atsakomybę už pinigų plovimą remdamosi.
- b) Konfiskavimas ir laikinosios priemonės – šalys, nepažeidžiant trečiųjų šalių teisių, turi patvirtinti priemones, kad kompetentingos institucijos galėtų įšaldyti arba areštuoti ir konfiskuoti pajamas, turtą, gautas iš pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo nusikalstamos veikos. Šalys turėtų priimti priemones, kurios leistų konfiskuoti tokias pajamas ar priemones nereikalaujant apkaltinamojo sprendimo.
- 3) Teroristų ir ginklų platinimo finansavimas:
- a) Terorizmo finansavimo nusikalstamumas - šalys turėtų numatyti baudžiamąją atsakomybę už terorizmo finansavimą remdamosi Terorizmo finansavimo konvencija ir baudžiamąją atsakomybę numatyti ne tik už teroro aktų finansavimą, bet ir už teroristinių organizacijų ir pavienių teroristų finansavimą, net jei nėra ryšio su konkrečiu teroro aktu ar aktais.
- b) Tikslinės finansinės sankcijos, susijusios su terorizmu ir terorizmo finansavimu - šalys turi įgyvendinti tikslinių finansinių sankcijų sistemą, taip, jog atitiktų Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijas, susijusias su terorizmo ir teroristų finansavimo prevencija bei stabdymu.
- c) Tikslinės finansinės sankcijos, susijusios su ginklų platinimu - šalys turėtų įgyvendinti tikslines finansines sankcijas, taip, jog būtų laikomasi Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijų, susijusių su masinio naikinimo ginklų platinimu ir jo finansavimo prevencija, stabdymu ir nutraukimu.

- d) Pelno nesiekiančios organizacijos - šalys turėtų atkreipti dėmesį į pelno nesiekiančias organizacijas, kurios nurodytos, kaip keliančios riziką terorizmo finansavimui bei imtis priemonių, kad apsaugotų jas nuo piktnaudžiavimo teroristų finansavimu.

4) Prevencinės priemonės:

- a) Finansų įstaigų paslapčių įstatymai - šalys turėtų užtikrinti, kad finansų įstaigų paslaptis saugantys įstatymai netrukdytų įgyvendinti FATF rekomendacijų.

Klientų tapatybės nustatymas ir įrašų laikymas:

- b) Klientų tapatybės nustatymas – svarbu užtikrinti deramą kliento patikrinimą, negalima tvarkyti anoniminių ar akivaizdžiai fiktyvių sąskaitų, svarbu užtikrinti, kad būtų tinkamai nustatoma kliento tapatybė nurodytais momentais priklausomai nuo sektorių.
- c) Įrašų laikymas – šalys turi užtikrinti, kad finansų įstaigos būtinas dokumentus saugotų ne mažiau kaip penkerius metus.

Papildomos priemonės konkrečioms klientams ir jų veiklai:

- d) Politikoje dalyvaujantys asmenys - iš finansų įstaigų turi būti reikalaujama, kad atliekant kliento patikrinimą politikoje dalyvaujančiam asmeniui būtų nustatomas atitinkamų institucijų leidimas, vykdoma sustiprinta nuolatinė santykių stebėseną.
- e) Korespondentiniai santykiai - turėtų būti reikalaujama, kad finansų įstaigos, palaikydamos tarpvalstybinius korespondentinius santykius ir kitus panašius santykius, be įprastų klientų patikrinimo priemonių, taip pat atitinkamais atvejais surinkti papildomos informacijos.
- f) Pinigų ar kitokios formos lėšų pervedimų paslaugos - šalys turėtų imtis priemonių užtikrinti, kad fiziniai ar juridiniai asmenys, teikiantys pinigų ar kitokios formos pervedimo paslaugas teikiantys subjektai, būtų licencijuoti ar registruoti ir jiems būtų taikomos veiksmingos stebėsenos sistemos.
- g) Naujos technologijos - šalys ir finansų įstaigos prieš pradėdant naudoti naujas technologijas ar produktus turėtų nustatyti ir įvertinti pinigų plovimo ar teroristų finansavimo riziką, kuri gali kilti dėl naujų produktų ir naujos verslo praktikos, įskaitant naujus pristatymo mechanizmus, kūrimo ir naujų ar tobulinamų technologijų naudojimo tiek naujiems, tiek jau egzistuojantiems produktams.
- h) Elektroniniai pervedimai - šalys turėtų užtikrinti, kad finansų įstaigos į bankinius pervedimus ir susijusius pranešimus įtrauktų reikalaujamą ir tikslią informaciją apie lėšų

siuntėją ir gavėją ir kad ši informacija išliktų kartu su bankiniu pavedimu ar susijusiu pranešimu visoje mokėjimo grandinėje.

Pasitikėjimas, kontrolė, finansų grupės:

- i) Pasitikėjimas trečiosiomis šalimis - tam tikrais atvejais šalys gali leisti finansų įstaigoms pasikliauti trečiosiomis šalimis vykdant kliento tapatybės nustatymą.
- j) Vidinė kontrolė ir užsienio filialai bei dukterinės įmonės - šalys turi reikalauti, kad finansų įstaigos įgyvendintų kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu programas.
- k) Aukštos rizikos šalys - reikalaujama, kad finansų įstaigos taikytų sustiprinto deramo patikrinimo priemones verslo santykiams ir sandoriams su fiziniais ir juridiniais asmenimis bei finansų įstaigomis iš šalių, kuriose tai daryti ragina FATF. Taikomos sustiprinto tapatybės nustatymo priemonės turėtų būti veiksmingos ir proporcingos rizikai.

Įtartinų operacijų pranešimas:

- l) Pranešimas apie įtartinus sandorius - kai finansų įstaiga įtaria arba turi pagrįstų priežasčių įtarti, kad lėšos yra pajamos iš nusikalstamos veiklos arba yra susijusios su teroristų finansavimu, pagal įstatymą ji turėtų būti įpareigota nedelsiant pranešti apie savo įtarimus finansinės žvalgybos padaliniai.
- m) Informacijos perdavimas ir konfidencialumas - finansų įstaigos, jų vadovai, pareigūnai ir kiti darbuotojai turi pranešti priežiūros institucijai apie galimus teisės aktų pažeidimus susijusius su pinigų plovimu ir teroristų prevencija ir tokia informacija negali dalintis su kitais subjektais.

Kiti įpareigotieji subjektai, kurie nėra finansų įmonės:

- n) Klientų tapatybės nustatymas kitų įpareigotųjų subjektų veikloje – numatytais atvejais kiti įpareigotieji subjektai, kurie nėra finansų įmonės turi vykdyti kliento tapatybės nustatymą.
- o) Kiti reikalavimai taikomi įpareigotiesiems subjektams – vidinių procedūrų įdiegimas, aukštos rizikos klientų sustiprintas tapatybės nustatymas, pranešimas apie galimus pažeidimus ir tokios informacijos konfidencialumas.

5) Skaidrumas, tikroji juridinių asmenų informacija:

- a) Juridinių asmenų skaidrumas ir tikrosios nuosavybės teisė - šalys turėtų užtikrinti, kad būtų tinkama, tiksli ir naujausia informacija apie juridinių asmenų tikruosius savininkus

- ir jų kontrolę, kurią kompetentingos institucijos galėtų greitai ir veiksmingai gauti arba su kuria galėtų susipažinti naudodamos tikrosios nuosavybės registrą arba alternatyvų mechanizmą.
- b) Skaidrumas ir tikroji nuosavybė teisiniuose susitarimuose - šalys turėtų užtikrinti, kad būtų tinkama, tiksli ir savalaikė informacija apie aiškiai išreikštus patikos fondus, įskaitant informaciją apie steigėją, patikėtinį ir naudos gavėjus, kurią kompetentingos institucijos galėtų laiku gauti arba su kuria galėtų susipažinti.
- 6) Atsakingų institucijų įgaliojimai, atsakomybės bei kitos priemonės:
Reglamentavimas ir priežiūra:
- a) Finansų įstaigų reguliavimas ir priežiūra - šalys turėtų užtikrinti, kad finansų įstaigos būtų tinkamai reguliuojamos ir prižiūrimos ir veiksmingai įgyvendintų FATF rekomendacijas.
- b) Priežiūros institucijų įgaliojimai - priežiūros institucijos turėtų turėti tinkamus įgaliojimus prižiūrėti ar stebėti finansų įstaigas ir užtikrinti, kad jos laikytųsi kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu reikalavimų, įskaitant įgaliojimus atlikti patikrinimus
- c) Kitų įgaliotų subjektų priežiūra - šalys turėtų užtikrinti, kad kitų įpareigotų subjektų kategorijoms būtų taikomos veiksmingos stebėsenos ir atitikties reikalavimams užtikrinimo sistemos. Tokius veiksmus gali atlikti priežiūros institucija arba atitinkama reguliavimo institucija, jei tokia institucija gali užtikrinti, kad jos nariai laikytųsi įsipareigojimų kovoti su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu.
- d) Teisėsaugos veikla
- e) Finansinės žvalgybos padaliniai - šalys turėtų įsteigti finansinės žvalgybos padalinį, kuris veiktų kaip nacionalinis centras, gaunantis ir analizuojantis pranešimus apie įtartinus sandorius ir kitą susijusią informaciją.
- f) Teisėsaugos ir tyrimų institucijų atsakomybė - šalys turėtų užtikrinti, kad atvejais, susijusiais su pagrindinėmis pajamas generuojančiomis nusikalstamomis veikomis, paskirtosios teisėsaugos institucijos turėtų rengti aktyvius lygiagrečius finansinius tyrimus, vykdydamos pinigų plovimo, susijusių nusikalstamų veikų ir teroristų finansavimo tyrimus.

- g) Teisėsaugos ir tyrimo institucijų įgaliojimai - atlikdamos tyrimus dėl pinigų plovimo, kompetentingos institucijos turi turėti galimybę gauti prieigą prie visų būtinų dokumentų ir informacijos, kurią galėtų juos naudoti tokiuose tyrimuose
- h) Grynujų pinigų kurjeriai - šalyse turėtų būti įdiegtos priemonės, skirtas valiutos ir apyvartinių priemonių gabenimui nustatyti, įskaitant deklaravimo ir (ar) atskleidimo sistemą.

Bendrieji reikalavimai:

- i) Statistika - šalys turi tvarkyti išsamius statistinius duomenis, susijusius su jų kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimo sistemų veiksmingumu ir efektyvumu.
Gairės ir grįžtamasis ryšys - kompetentingos institucijos, priežiūros institucijos turėtų parengti gaires ir teikti grįžtamąjį ryšį, kuris padėtų subjektams taikyti nacionalines kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu priemones.

Sankcijos:

- j) Sankcijos - šalys turėtų užtikrinti, kad fiziniams ir juridiniams asmenims, nesilaikantiems pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo reikalavimų, būtų taikomos įvairios veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios sankcijos.

7) Tarptautinis bendradarbiavimas:

- a) Tarptautinės priemonės – šalys turi imtis veiksmų, kad įgyvendintu nacionalinėje teisėje atitinkamus teisės aktus
- b) Tarpusavio teisinė pagalba - šalys turėtų skubiai, konstruktyviai ir veiksmingai teikti kuo platesnio masto tarpusavio teisinę pagalbą, susijusią su pinigų plovimo, susijusių predikatyviųjų nusikalstamų veikų ir teroristų finansavimo tyrimais, baudžiamuoju persekiojimu ir susijusiais procesiniais veiksmais. Šalys turėtų turėti tinkamą teisinį pagalbos teikimo pagrindą ir, jei reikia, turėtų būti sudariusios sutartis, susitarimus ar kitus mechanizmus bendradarbiavimui stiprinti.
- c) Ekstradicija - šalys turėtų konstruktyviai ir veiksmingai vykdyti ekstradicijos prašymus, susijusius su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu. Šalys taip pat turėtų imtis visų įmanomų priemonių, kad užtikrintų, jog jos nesuteiktų saugaus prieglobsčio asmenims, kaltinamiems terorizmo finansavimu, teroro aktais ar teroristinėmis organizacijomis.
- d) Kitos tarptautinio bendradarbiavimo formos - šalys turėtų užtikrinti, kad jų kompetentingos institucijos galėtų greitai, konstruktyviai ir veiksmingai vykdyti

įvairiapusį tarptautinį bendradarbiavimą pinigų plovimo, susijusių predikatyviųjų nusikaltimų ir teroristų finansavimo srityje.

Likusios 9 papildomos rekomendacijos susijusios su terorizmo prevencija į ją patenka ratifikavimo įgaliojimas, pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos pažeidimų kriminalizavimas, teroristų turto iššaldymas ir konfiskavimas, pranešimas apie įtartinu sandorius, tarptautinis bendradarbiavimas, alternatyvus piniginių lėšų pavedimai, ekonominiai pavedimai, ne pelno siekiančių organizacijų priežiūra, grynųjų pinigų pervežėjai.

Tinkamas TATF rekomendacijų įgyvendinimas valstybėje padėtų kuo efektyviau kovoti su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu, pagrindinis iššūkis valstybei, kuri siekia aukšto pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimo yra sugebėjimas skiriamas rekomendacijas pilnai įgyvendinti tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu.

3.2 Realios prevencijos užtikrinimas prieš pažeidimų atsiradimą

Dėl įvairių pinigų plovimo sektorių, būdų ir galimybių, sunku užtikrinti efektyvią pinigų plovimo prevenciją naujesniuose pagal prigimtį sektoriuose, kurių reglamentavimas nėra taip išplėtotas, kaip nusistovėjusių rinkos sektorių. Aptariami naujų iškeltų pinigų plovimo būdų probleminis aspektas Europos Sąjungos lygiu ir kaip yra įgyvendinamas tokios problemos sprendimas nacionaliniu mastu bei kokie galėtų būti operatyvesnės prevencijos užtikrinimo mechanizmai.

Pirmajame nagrinėjamame pavyzdyje išsiaiškinsime jau įvykusios problemos identifikavimo trukmę ir kelią nuo atitinkamos Direktyvos priėmimo iki nacionalinės Lietuvos Respublikos teisinės sistemos reguliavimo. Aptariamas penktojoje PP/TF prevencijos direktyvoje išskirtas pinigų plovimo prevencijos riziką didinantis aspektas – anonimiškumas virtualiųjų valiutų srityje. Anonimiškumo pobūdis pasireiškia dėl populiarėjančių alternatyvių finansų sistemos paslaugų, kurios yra teikiamos pasitelkiant šiuolaikines technologijas (penktoji PP/TF prevencijos direktyva (2), kurioms penktosios PP/TF prevencijos direktyvos priėmimo metu buvo taikomos teisinių reikalavimų išimtys. Tokiems subjektams buvo

priskirtos virtualiųjų valiutų konvertavimu užsiimančios paslaugų teikėjos ir depozitinių piniginių paslaugų teikėjos, kuriems nebuvo reglamentuojamas įpareigojimas atskleisti įtartinas veiklas (penktoji PP/TF prevencijos direktyva (8)). Virtualiųjų valiutų anonimiškumo problema sukuria palankias galimybes tokias lėšas naudoti neteisėtais tikslais, kai kyla sunkumu nustatyti virtualiųjų valiutų savininkų tapatybes (penktoji PP/TF prevencijos direktyva (9)). Dėl šių priežasčių Europos Parlamentas ir Taryba Direktyvoje nurodė įpareigojimo, dėl virtualiųjų valiutų konvertavimo bei depozitinių pinigines paslaugas teikiančių teikėjų įtraukimo į Direktyvos taikymo sritį, svarbą (penktoji PP/TF prevencijos direktyva (8)). Remiantis minėta penktąja PP/TF prevencijos direktyva 2019 metais gruodžio 3 dieną buvo priimtas Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas, kuris įsigaliojo nuo 2020 metų sausio 10 dienos (Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų...(2019). Papildytas PPITFPI, į kitų įpareigotųjų subjektų sąrašą įtraukti virtualiųjų valiutų keityklos operatoriai bei depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatoriai. Taigi, kaip matome, laiko tarpas kurį skiria penktosios PP/TF prevencijos direktyvos priėmimas – 2018 metų gegužės 30 diena ir pakeitimų įsigaliojimas nacionalinėje Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje - 2020 sausio 10 diena yra 19 mėnesių. Šis indikatorius atskleidžia vieną iš pinigų plovimo prevencijos reguliavimo problemų – laiko tarpas užtikrinant pinigų plovimo prevencijos ir (ar) teroristų finansavimo būdų identifikaciją ir reglamentavimo užtikrinimą yra sąlyginai ilgas.

Antrajame pavyzdyje aptariamas jau dabar keliamas pinigų plovimo prevencijos ir (ar) teroristų finansavimo veiklos derinime ir informacijos keitimosi tarp „finansinės žvalgybos padalinių“ mechanizmas, kurio svarba užtikrinti bendradarbiavimą tarp padalinių, kuriai įgyvendinti sukurama bendros analizės sistema problemos dėl naujų pinigų plovimo būdų aktualumą Direktyvos pasiūlyme, kuris nėra įsigaliojęs. Analizuojant 2021 metų liepos 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos pasiūlymą dėl mechanizmų, kuriuos turi įdiegti valstybės narės finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar terorizmo finansavimui prevencijos tikslais, kuria panaikinama Direktyva (ES) 2015/849 (toliau – 2021 m. liepos 20 d. Direktyvos pasiūlymas) planą sudaryti finansinės žvalgybos padarinius. Kadangi, kaip išsiaiškino pirmajame pavyzdyje, reali kova prieš pinigų plovimą, šiuo metu nėra itin efektyvi žinant sprendimų priėmimo tvarkas bei greitį, Europos Parlamentas ir Taryba, siekiu paspartinti pinigų plovimo prevenciją identifikuojant pinigų plovimo atvejus ir užtikrinti

vienodai kokybišką prevenciją, turi siekti įgalinti finansinės žvalgybos padalinius (direktyvos pasiūlymas „solidarumo principo dalis“). Šių padalinių kompetencijų praplėtimas finansinės analizės funkcijose, veiklos nepriklausomume, išteklių bei saugumo, būtinos informacijos keitimasis ir su jais susijusių įgaliojimų išplėtimas (naujas pasiūlymas). Tokių kompetencijų išplėtimas, gali būti vienas iš aspektų, padedant kuo operatyviau išspręsti tiek bendrus, tiek atskirus valstybių kilusius probleminius klausimus.

Taigi, išanalizavus pinigų plovimui užkirsti taikomų priemonių įgyvendinimo greitį iš sprendimų priėmimo perspektyvos, galima teigti, jog prevencijos užtikrinimas prieš pažeidimų atsiradimą yra, deja, ne taip veiksmingai atliekamas veiksnys. Tačiau, šio iššūkio įgyvendinimui yra ieškoma išeičių, kurios, tikėtina, turėtų prisidėti prie pinigų plovimo būdų identifikavimo didesniu tempu. Visgi, reikėtų atsižvelgti ir į tokių galimų priemonių įgyvendinimo spartą Europos Sąjungos lygmenyje.

3.3 Galutinio naudos gavėjo registro įtaka

Galutinių naudos gavėjų registravimo mechanizmo ir registų užtikrinimo svarbą išskiria tiek tarptautinės organizacijos kovojančios su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu, tiek ir penktojoje PP/TF prevencijos direktyvoje bei 2021 m. liepos 20 d. Direktyvos pasiūlyme yra nurodoma registų egzistavimo svarbumas. Registro svarba ir iššūkis yra tai, kad valstybės narės užtikrintų atitinkamų registų įgalinimą savo šalyse, turint omenyje, tai, kad efektyvesnis bendras pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimas Europos Sąjungos mastu turės geresnį ir efektyvesnį tokios prevencijos užtikrinimą ir šalyse narėse atskirai.

Penktojoje PP/TF prevencijos direktyvoje nurodoma, jog valstybės narės turėtų sudaryti galimybes pakankamai nuosekliai ir suderintai teikti prieigą prie informacijos apie tikruosius juridinių asmenų savininkus centriniuose šalių registruose. Registruose turi būti sukaupta informacija apie tikruosius savininkus, taip pat, turi būti užtikrinama galimybė suinteresuotiems tretiesiems asmenims Europos Sąjungoje išsiaiškinti, kas yra juridinių asmenų tikrieji savininkai. Penktojoje PP/TF prevencijos direktyvoje pabrėžiama, jog tiek bendrovių ir kitų juridinių asmenų, tiek patikos fondų ir panašių juridinių struktūrų atžvilgiu

visais atvejais reikia siekti teisingos pusiausvyros, ypačingai tais atvejais, kai norima užtikrinti pusiausvyrą tarp bendrojo viešojo intereso užkirsti kelią pinigų plovimui bei teroristų finansavimui ir duomenų subjektų pagrindinių teisių. Dėl šių priežasčių penktojoje PP/TF prevencijos direktyvoje nurodom, kad tie duomenys, kurie yra pateikiami viešai, gali būti absoliutaus pobūdžio, o turi būti tam tikra dalimi ribojami, aiškiai ir išsamiai apibrėžti bei bendro pobūdžio, siekiant kuo labiau sumažinti potencialią žalą tikriesiems savininkams. Turi būti užtikrinamos subjektų teisės susijusios su pagarba privačiam gyvenimui apskritai ir ypač jų tokių asmenų duomenų apsaugai. Dėl šios priežasties penktoji PP/TF prevencijos direktyva pabrėžia, jog tokia atskleidžiama informacija turėtų iš esmės sietis su bendrovių ir kitų juridinių asmenų bei patikos fondų ir panašių juridinių struktūrų tikrųjų savininkų statusu ir griežtai apsiriboti ekonominės veiklos, kurią vykdo tikrieji savininkai, sfera.

Vienas pagrindinių galutinių naudos gavėjų registro tikslas bei svarba, kaip išskiriama penktojoje PP/TF prevencijos direktyvoje, yra sustiprinta visuomenės kontrolė, kuri padeda išvengti piktnaudžiavimo juridiniais asmenimis ir juridinėmis struktūromis, įskaitant mokesčių vengimą. Dėl šių priežasčių labai svarbu, kad informacija apie tikruosius savininkus išliktų pasiekiami per nacionalinius registrus ir jungtinę registrų sistemą bent penkerius metus nuo tada, kai nebelieka pagrindų registruoti informaciją apie patikos fondo arba panašios juridinės struktūros tikruosius savininkus. Penktojoje PP/TF prevencijos direktyvoje, taip pat, atkreipiamas dėmesys, jog kiekviena atskira valstybė narė prieigą prie savo registrų, kuriuose kaupiama informacija apie tikruosius savininkus, tiek nacionalinė, tiek tarpvalstybinė prieiga prie kiekvienos valstybės narės registro, taip pat ir informacijos duomenų tvarkymą turėtų būti suteikiama remiantis teisėto intereso principu, kurį įgyvendina pačios valstybės narės atitinkamai pagal savo nacionalinius reguliavimus. Tokia Europos Sąjungos pozicija minima ir 2021 m. liepos 20 d. Direktyvos pasiūlyme, nurodoma, kad centriniai informacijos apie tikruosius savininkus registrai yra labai svarbūs kovojant su piktnaudžiavimu juridiniais asmenimis, be to, siekiant užtikrinti, kad informacijos apie tikruosius savininkus registrai būtų lengvai prieinami ir juose būtų saugomi aukštos kokybės duomenys, reikėtų nustatyti nuoseklias šios informacijos rinkimo ir saugojimo taisykles. 2021 m. liepos 20 d. Direktyvos pasiūlyme atkreipiamas dėmesys į valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimą, kai yra siekiama užtikrinti veiksmingą informacijos apie patikos fondų ir panašių juridinių vienetų tikruosius savininkus stebėseną ir registravimą. Informacijos, kuri turi būti registruose

proporcingumas ir tikslingumas, tai pat, yra vienas iš 2021 m. liepos 20 d. Direktyvos pasiūlymo argumentų, kuris nurodo, jog siekiant užtikrinti, kad viešai prieinama informacija leistų teisingai nustatyti tikrąjį savininką, reikalingas viešai prieinamas minimalus duomenų rinkinys, tokie minimalūs duomenys turėtų suteikti galimybę vienareikšmiškai nustatyti tikrąjį savininką, tačiau kartu iš kitos pusės užtikrintų viešai prieinamų asmens duomenų tikslingą kiekio mastą.

Dar vienas svarbus iššūkis, tokių duomenų proporcingumas lyginant privalomas asmenų teises į privatų gyvenimą bei bendra asmenų duomenų apsauga. Kaip minima 2021 m. liepos 20 d. Direktyvos pasiūlyme valstybėms narėms turėtų būti suteikiama galimybė nustatyti išskirtinėmis aplinkybėmis taikomas registruose saugomos tikrųjų savininkų asmeninės informacijos atskleidimo ir prieigos prie tokios informacijos išimtis, jeigu dėl tos informacijos tikrasis savininkas patirtų neproporcingą sukčiavimo, pagrobimo, šantažo, turto prievartavimo, priekabiavimo, prievartos ar bauginimo riziką.

Šiuo metu, pagal 2022 metų vasario mėnesio prieinamus „Transparent Data“ pateikiamus duomenis sudarytas galutinių naudos gavėjų registro žemėlapis. Žemėlapyje pateikiama informacija apie valstybes nares, kurios:

1. Turi veikiančią galutinių naudos gavėjų registrą:

- Airija;
- Austrija;
- Belgija;
- Bulgarija;
- Čekija;
- Danija;
- Estija;
- Kroatija;
- Latvija;
- Lenkija;
- Liuksemburgas;

- Nyderlandai;
 - Portugalija;
 - Prancūzija;
 - Rumunija;
 - Slovakija;
 - Slovėnija;
 - Švedija.
2. Turi galutinių naudos gavėjų registrą, tačiau nėra , toks registras šiuo metu neveikia pilna apimtimi:
- Graikija;
 - Ispanija;
 - Kipras;
 - Lietuva;
 - Malta;
 - Suomija;
 - Vengrija;
 - Vokietija.
3. Galutinių naudos gavėjų registro neturi:
- Italija.

Taigi, apibendrinus galima daryti išvadą, jog centriniai galutinių naudos gavėjų registrai turi didelę reikšmę ir svarbą kovojant su pinigų plovimu. Tačiau, pagrindiniai iššūkiai šioje srityje yra tikslas pasiekti, jog visos valstybės narės užtikrintų naudos gavėjų registrą savo valstybėse, taip pat, užtikrinti proporcingą asmens duomenų apsaugą bei tokių registrų informacijos būtų pasiekiamas tokios informacijos tinkamas dalinimasis Europos Sąjungos ir Europos ekonominės erdvės valstybėse.

3.4. Efektyvus viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimas

Šiame poskyryje aptariamas bendradarbiavimo iššūkis tarp privataus ir viešojo sektoriaus. Į bendradarbiavimo perspektyvos svarbą pažvelgsime iš Europos Sąjungos raginimų užtikrinti bendradarbiavimą bei ir iš Lietuvos perspektyvos, kuri dėdama pastangas tinkamai kovoti prieš pinigų plovimą ir teroristų finansavimą įkūrė viešąją įstaigą jungiančią viešojo ir privataus sektorių patirtį pinigų plovimo srityje.

Bendradarbiavimo svarba išskirta tarptautiniu organizacijų kovojančių su pinigų plovimo ir teroristų finansavimu rekomendacijose, taip pat, 2021 m. liepos 20 d. Direktyvos pasiūlyme, kaip nurodoma FATF leidinyje (FATF (2021), Opportunities and Challenges of New Technologies for AML/CFT, FATF, Paris, France) kuriame aptariami naujų technologijų probleminiai aspektai susiję su pinigų plovimo prevencijos užtikrinimu dėl sudėtingumo ir išlaidų, susijusių su senųjų sistemų pakeitimu ar atnaujinimu, tiek pramonei, tiek valstybėms. Finansų įmonių sektoriuje naujų technologijų diegimo sąnaudų ir naudos analizė tebėra kliūtis, trukdanti plačiau diegti inovatyvius kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu sprendimų būdus. FATF manymu taip iš dalies yra dėl to, jog įpareigotiesiems subjektams trūksta reguliavimo paskatų diegti naujoves. Studijoje nurodoma, jog glaudesnis viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimas, padės veiksmingiau įgyvendinti kitus pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos keliamus iššūkius. Taip pat, šiose FATF rekomendacijose yra pateikiami pasiūlymai, kaip būtų galima palengvinti ir užtikrinti tokio viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą:

1. Bendradarbiauti ir koordinuoti veiksmus su visomis atitinkamomis institucijomis, tam, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos visapusiškam ir koordinuotam požiūriui į naujų technologijų naudojimo pinigų plovimo ir teroristų finansavimo tikslais rizikos ir naudos supratimą ir sprendimus, įskaitant duomenų apsaugą;
2. Apsvarstyti galimybę kurti bendradarbiavimo aplinką, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos tarpvyriausybiniam ir (arba) viešojo ir privačiojo sektorių moksliniams tyrimams ir naujų technologijų bei pažangių sprendimų kūrimui;
3. Dalyvavimas tarptautinėse iniciatyvose kuriant pasaulinius principus, reglamentuojančius naujų technologijų naudojimą pinigų plovimui ir (arba)

teroristų finansavimui, siekiant padėti užtikrinti jų suderinamumą su visapusiškomis asmens teisėmis, gerinti pasaulinių pinigų plovimo ir (arba) teroristų finansavimo, kibernetinio saugumo, duomenų privatumo ir apsaugos priemonių įgyvendinimą, taip pat atitinkamus technologijų standartus ir pasitikėjimo struktūras.

Svarbu paminėti, kad be nacionalinio bendradarbiavimo skatinamas ir tarptautinis bendradarbiavimas, penktoji PP/TF prevencijos direktyva nurodo, jog pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencija gali būti veiksminga tik užtikrinus aplinką, nepalankią nusikalstamą veiką vykdančioms asmenims, kurie pasinaudodami neskaidriomis struktūromis ieško būdų disponuoti savo lėšomis. Sąjungos finansų sistemos vientisumas priklauso nuo bendrovių ir kitų juridinių asmenų, patikos fondų bei panašių juridinių struktūrų skaidrumo. Kadangi siekiama kuo efektyvesnės pinigų plovimo prevencijos Europos Sąjungos lygyje, visos šalys narės yra raginamos vykdyti bendradarbiavimą tarp viešųjų ir privačiųjų sektorių, o atitinkamai ir tarpvalstybiniame bendradarbiavime. Visapusiškas bendradarbiavimas tiek valstybės viduje tiek su kitomis šalimis ir bendros pinigų plovimo prevencijos sistemos taikymas užtikrina kokybiškesnę kovą su pinigų plovimu ir (ar) teroristų finansavimu.

Atsižvelgiant į Lietuvos norą lyderiauti pinigų plovimo prevencijos srityje 2020 spalio 28 dieną Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą dėl viešosios įstaigos Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centro steigimo ir valstybės turto investavimo, kuriuo įsteigė viešąją įstaigą Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centrą (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. spalio 28 d. nutarimas Nr. 1197 “Dėl viešosios įstaigos Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centro steigimo ir valstybės turto investavimo”, 2020-10-29). Pinigų plovimo kompetencijos centras savo veiklą pradėjo 2021 metų gegužės 17 dieną. Vien iš steigėjų sąrašo galima suprasti, kad tai įstaiga skirta viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimui, steigėjų sąrašą sudaro Finansų ministerija, Lietuvos bankas ir 8 Lietuvoje veikiančys komerciniai bankai, taip pat, į šio centro veiklą įtraukta FNNT. Centro veikla finansuojama Lietuvos banko ir privataus sektoriaus atstovų metiniais įnašais. Valstybės įnašas – 30 000 eurų iš Finansų ministerijai skirtų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto bendrųjų asignavimų. Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centras pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos Respublikos generaline prokuratūra. 2020 metų balandį pateiktoje Pinigų

plovimo prevencijos kompetencijų centro koncepcija išskirti centro tikslai: kurti ir administruoti bendradarbiavimo ir dalijimosi informacija, organizuoti ir koordinuoti tarpusavio viešų ir privačių subjektų bendradarbiavimą, koordinuoti priimtų sprendimų įgyvendinimus, atlikti tyrimus, vertinimus ir analizes, rengti apibendrinimus, gaires, rekomendacijas, metodikas ir teisėkūros iniciatyvas tobulinant pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos sistemą, padėti privačiam sektoriui įgyvendinti pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos vidaus rizikų vertinimus, kurti ir ugdyti viešojo ir privačiojo sektorių subjektų ir jų darbuotojų kompetenciją prevencijos srityje, organizuoti mokymus, seminarus, konferencijas ir kitus renginius, taip pat skelbti bendradarbiavimo šioje srityje priemonių taikymą. Nors pinigų plovimo kompetencijų centras įkurtas ir veiklą pradėjo sąlyginai neseniai, tačiau, jau atlikinėjami mokymai, sudaryti bendradarbiavimai su kitomis viešojo sektoriaus institucijomis ir svarbiausia – identifiкуotas pinigų plovimo atvejis. Toks rezultatas jau dabar, parodo, jog privatus ir viešas sektorius bendradarbiaudami ir siekdami tų pačių tikslų gali efektyviau dirbti kovoje prieš pinigų plovimą ir teroristų finansavimą.

Išanalizavus bendradarbiavimo svarba, matyti, jog bendradarbiavimas nacionaliniu lygmeniu, duoda tikėtų rezultatų – greita reakcija į kylančias problemas, pagalba jų išvengiant, mokymai, nors ir tokia koncepcija taikoma ne ilga laiko tarpą, tačiau tai parodo, kad siekiant to paties tikslo sujungti skirtingus sektorius yra veiksminga.

Taigi, apibendrinus visą skyrių galima teigti, jog iššūkiai kurie sprendžiami tarptautinėse organizacijos vykdant rekomendacijų įgyvendinimą ir subjektams jas taikant savo nacionalinėje teisėje dar nėra iki galo išspręsti, tačiau einama tinkama linkme. Iššūkis susijęs su realios prevencijos užtikrinimu prieš pažeidimų atsiradimą yra ir toliau svarbus klausimas, nes įstatymų leidyba nėra greitas procesas ir kol tarptautiniai įpareigojimai pasiekia nacionalinį lygmenį bei implementavimą valstybės teisinėje sistemoje praeina sąlyginai ilgas laiko tarpas, todėl šių iššūkių įveikimui padėtų geresnis tarptautinis ir valstybinis bendradarbiavimas pradedant nuo pilno galutinių naudos gavėjų registro veiklos Europos Sąjungoje, tęsiant bendradarbiavimu, kuris, kaip matome neša gerų rezultatų valstybės viešajame ir privačiame sektoriuose.

IŠVADOS

1. Pinigų plovimo prevencijoje pagrindiniai subjektai, kurie yra įpareigoti savo veikloje vykdyti iš pinigų plovimo prevencijos ir (ar) teroristų finansavimo kylančia yra finansų įstaigos bei kiti įpareigotieji subjektai. Pinigų plovimo prevencijos subjektais, taip pat, yra institucijos, kurios vykdo finansų įstaigų ir kitų įpareigotųjų subjektų veiklos pinigų plovimo prevencijoje priežiūrą. Pagrindinės priežiūros institucijos Lietuvoje yra Lietuvos bankas ir FNTT, kartu su šiomis institucijomis, papildomą priežiūrą atskiriems subjektams taiko atskiros įstatymų įgaliosios institucijos.
2. Lietuvos pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos veiklos įpareigojimai nurodomi penktojoje PP/TF prevencijos Direktyvoje. Lietuva, perkeldama Europos Sąjungos reguliavimo normas atsižvelgia į nacionalinėje teisėje taikomus įstatymus. Įsivertinus nacionalinėje teisėje taikomą įstatymų bazę Lietuva neprivalo pažodžiui perkelti viso Direktyvos teksto.
3. Įvertinus Lietuvos pozicijas pagal FATF, MONEYVAL, Bazelio indekso ir „Transparency International“ teikiamus rezultatus, matyti, jog Lietuvoje sėkmingai taikoma pinigų plovimo prevencija. Lietuva nepatenka į „pilkuosius“ ir „juoduosius“ FATF sąrašus, MONEYVAL vertinime iš 40 FATF rekomendacijų pilnai atitinka 8, nedideli trūkumai nustatyti taikant 25 rekomendacijas ir tik 7 rekomendacijas atitinka iš dalies, Lietuvai suteiktas 3,51 Bazelio indekso balas ir su 61 balu iš 100, užima 34 vietą „Transparency International“ korupcijos suvokimo indekso vertinime.
4. Pagrindiniai iššūkiai susiduriant su pinigų plovimo prevencija yra greitas naujų pinigų plovimo būdų atsiradimas ir uždelsta įstatymų leidyba šioje srityje siekiant efektyviai užkirsti kelią tokių būdų funkcionavimui. Taip pat, nepilnas galutinių naudos gavėjų registrų funkcionalumas valstybėse narėse. Tarptautinio ir valstybinio bendradarbiavimo stoka, taip pat, mažina tinkamą kovos su pinigų plovimu užtikrinimą. Prie šių iššūkių sprendimo prisidėtų tinkamas tarptautinių rekomendacijų įgyvendinimas. Taip pat, didelę svarbą iššūkių įveikime turi bendradarbiavimo skatinimas, informacijos keitimasis ir kooperacija.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

Direktyvos:

1. 2020 m. spalio 7 dienos Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/1503 dėl Europos sutelktinio finansavimo paslaugų verslo teikėjų, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2017/1129 ir Direktyva (ES) 2019/1937;
2. Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gegužės 30 d. direktyva 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos ir iš dalies keičiamos direktyvos 2009/138/EB ir 2013/36/ES;
3. 2016 m. liepos 14 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2016/1675, kuriuo papildoma Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 nustatant strateginių trūkumų turinčias didelės rizikos trečiąsias valstybes;
4. 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB;
5. 2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas;

Direktyvų pasiūlymai:

6. 2021 metų liepos 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos pasiūlymą dėl mechanizmų, kuriuos turi įdiegti valstybės narės finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar terorizmo finansavimui prevencijos tikslais, kuria panaikinama Direktyva (ES) 2015/849;

Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai:

7. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (1997). *Valstybės žinios*, 64-1502;
8. Lietuvos Respublikos finansinių įstaigų įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 91-3891;
9. Lietuvos Respublikos mokėjimo įstaigų įstatymas (2009). *Valstybės žinios*, 153-6887;
10. Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymo Nr. XI-1868 pakeitimo įstatymas, (2018). TAR, 6730;
11. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741;
12. Lietuvos Respublikos valiutos keityklos operatorių įstatymas (2014). TAR, 10873;
13. Lietuvos Respublikos sutelktinio finansavimo įstatymas (2016). TAR, 26828;
14. Lietuvos Respublikos su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymas (2016). TAR, 6968;
15. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas (2013). *Valstybės žinios*, 94-4246;
16. Lietuvos Respublikos indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 65-2635;
17. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo Nr. VIII-275 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 48, 49, 51 straipsnių ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 7-1, 14-1, 25-1, 25-2 straipsniais įstatymas (2019). TAR, 20552;

Pojstatyminiai teisės aktai:

18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. spalio 28 d. nutarimas Nr. 1197 “Dėl viešosios įstaigos Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centro steigimo ir valstybės turto investavimo” TAR, 2020-10-29, Nr. 22515 TAR, 22515;
19. Lietuvos banko valdybos nutarimas dėl finansų rinkos dalyviams skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (ar) teroristų finansavimo prevencijai (2015). TAR, 2400;

Specialioji literatūra:

20. The FATF Recommendations Updated March 2022;

21. FATF (2021), Opportunities and Challenges of New Technologies for AML/CFT, FATF, Paris, France;
22. FATF (2012-2022), International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, FATF, Paris, France;
23. MONEYVAL 2nd Enhanced Follow-up Report & Technical Compliance Re-Rating, 2021;
24. Lietuvos bankas „Finansų rinkos dalyvių atliekamų visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimų apžvalga, 2021;
25. Revised EU methodology for the identification of high-risk third countries, 2020;
26. Emmanuel Mathias and Bert Feys Implementing AML/CFT Measures in the Precious Minerals Sector: Preventing Crime While Increasing Revenue, 2014;
27. Chasing dirty money : the flight against money laundering / Reuter, Peter.; Truman, Edwin M., 2004;
28. Washington[D.C.] : Institute for International Economics, 2004;

Elektroniniai leidiniai:

29. <https://index.baselgovernance.org/ranking>
30. https://images.transparencycdn.org/images/CPI2021_Report_EN-web.pdf
31. <https://www.eba.europa.eu/about-us/eba-at-a-glance>
32. <https://www.lb.lt/uploads/documents/files/PPP%20centro%20konceptcija.pdf>
33. https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Guidelines/2021/Guidelines%20on%20ML-TF%20risk%20factors%20%28revised%29%202021-02/Translations/1016933/Guidelines%20ML%20TF%20Risk%20Factors_LT.pdf
34. <https://rm.coe.int/moneyval-2021-30-fur-lithuania/1680a4b585>
35. <https://index.baselgovernance.org/ranking>
36. https://images.transparencycdn.org/images/CPI2021_Report_EN-web.pdf

SANTRAUKA

Pinigų plovimo prevencijos teisinis reguliavimas ir iššūkiai

Smiltė Štaraitė

Magistro darbe yra analizuojama pinigų plovimo prevencija, jos reglamentavimas ir susiję iššūkiai. Magistro darbo tema atskleidžiama analizuojant nacionalinius ir Europos Sąjungos teisės aktus susijusius su pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencija, tarptautines pinigų plovimo prevencijos gaires ir rekomendacijas bei kitus susijusius tyrimus ir analizes.

Pirmojoje darbo dalyje atskleidžiama pinigų plovimo sąvoka, subjektai, kurie dalyvauja pinigų plovimo prevencijos užtikrinimo sistemoje, šių subjektų teisės bei pareigos.

Antroje darbo dalyje analizuojama pinigų plovimo prevencijos reguliavimas nacionalinėje, Europos Sąjungos ir tarptautinėje teisėje. Nacionalinėje teisėje analizuojamas pinigų plovimo prevencijos reguliavimas Lietuvos perspektyvoje. Europos Sąjungos teisės reguliavime išsiaiškinamas pinigų plovimo prevencijos aktų priėmimas, tokių aktų reguliavimas, nurodoma Europos Sąjungos reguliavimo svarba nacionalinei teisei. Tarptautinio reguliavimo perspektyvoje aptariamos pagrindinės tarptautinės organizacijos prisidedančios prie kovos su pinigų plovimu, tokių rekomendacijų svarba ir Lietuvos padėties įvertinimas atsižvelgiant į tarptautinius standartus.

Paskutinėje baigiamojo darbo dalyje išskiriami iššūkiai su kuriais yra susiduriama kovojant prieš pinigų plovimą. Atkreipiamas bendradarbiavimo taikymo privalumas, galutinių naudos gavėjų registro svarba Europos Sąjungos lygmeniu, rekomendacijų svarba susiduriant su pinigų plovimo prevencijos iššūkiais.

SUMMARY

Legal Regulation and Challenges of Money Laundering Prevention

Smiltė Štaraitė

The Master's thesis analyses the prevention of money laundering, the regulation of money laundering and the related challenges. The topic of the Master's thesis is revealed by analyzing national and European Union legislation related to the prevention of money laundering and/or terrorist financing, international guidelines and recommendations on the prevention of money laundering, and other relevant studies and analyses.

The first part of the thesis deals with the concept of money laundering, the entities involved in the anti-money laundering enforcement system, and the rights and obligations of these entities.

The second part of the thesis analyses the regulation of anti-money laundering in national, European Union and international law. The national law analyses the regulation of anti-money laundering in the Lithuanian perspective. The European Union law regulation clarifies the adoption of anti-money laundering acts, the regulation of such acts, and the relevance of the European Union regulation for national law. The international regulatory perspective discusses the main international organizations contributing to the fight against money laundering, the relevance of such recommendations and an analysis of Lithuania's situation in relation to international standards.

The final part of the thesis focuses on the challenges faced in the fight against money laundering. The advantages of the application of cooperation, the importance of a register of ultimate beneficial owners at the European Union level, and the importance of the recommendations in meeting the challenges of anti-money laundering implementation highlight the importance of the recommendations.